Структурний підрозділ «Міжнародний фаховий коледж моди і дизайну»
ВНЗ «Київська академія прикладних мистецтв»

МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС
З ДИСЦИПЛІНИ
«ОСНОВИ КОМПОЗИЦІЇ»

для студентів спеціальності 022 «Дизайн»
Напрям: 02 «Мистецтво»

Київ-2024

Укладач ***Коваленко Інна Олександрівна***

Методичний комплекс з дисципліни розглянуто та затверджено на засіданні педагогічної ради Структурного підрозділу «Міжнародний фаховий коледж моди і дизайну» ВНЗ «Київська Академія прикладних мистецтв».

Структурний підрозділ «Міжнародний фаховий коледж моди і дизайну»
ВНЗ «Київська академія прикладних мистецтв»

Робоча навчальна програма
З ДИСЦИПЛІНИ
«ОСНОВИ КОМПОЗИЦІЇ»

Спеціальність: 022 «Дизайн»
Напрям: 02 «Мистецтво»

Київ-2024

ЗМІСТ

1. Пояснювальна записка 5
2. Тематичний план (на осн. повн. заг. освіти) 8
3. Тематичний план (на осн. базов. заг. освіти) 9
4. Зміст дисципліни 12
5. Список використаних джерел 20
6. Питання до підсумкового контролю 21
7. Модульна контрольна робота 25
8. Конспект лекцій 34
9. Додатки 92

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Метою курсу «Основи композиції» є сприяння особистісному художньо-естетичному та професійному розвитку студентів, формування базових компетентностей в їх художньо-практичній діяльності, що сприяє успішному входженню молодої людини в життя сучасного суспільства. Навчальна дисципліна «Основи композиції» пропонує розуміння основних напрямків композиції, таких як баланс, пропорції, ритм, контраст та гармонія, а також спрямовує вивчення методів та техніки їх застосування у різних видах мистецтва та дизайну.

Головними завданнями курсу є:

- розвиток творчого мислення;
- візуального сприйняття;
- набуття студентами навичок аналізувати та створювати художні композиції з урахуванням їх естетичних та конструктивних аспектів;
- вивчення студентами основних правил композиції.

Міжпредметні зв'язки основ композиції охоплюють різні області, включаючи образотворче мистецтво, фотографію, архітектуру, інтер'єрний дизайн. В рамках методичної роботи студенти можуть вивчати, як композиційні принципи застосовуються в кожній із цих областей та як вони впливають на візуальне сприйняття та естетику творів та проектів. Наприклад, вони можуть аналізувати витвори мистецтва, фотографії чи архітектурні проекти, аби зрозуміти, як елементи композиції створюють єдність та гармонію у зображеннях чи просторі. Це допомагає студентам розвивати своє розуміння та навички в галузі композиції та застосовувати їх у своїй власній творчій роботі. Викладач застосовує міжпредметні зв'язки з іншими навчальними дисциплінами, спираючись на знання, здобуті студентами під час вивчення таких нормативних дисциплін, як «Художнє проектування інтер'єру» та «Основи теорії дизайну».

За результатами вивчення навчальної дисципліни студент повинен

Знати:

- принципи композиції;
- структуру композиції;
- принципи балансу;
- принципи ритму;
- принципи пропорцій;
- організацію простору;
- ефекти, створювані елементами композиції (лінії, форми, колір, текстура);

- аналіз та інтерпретацію композиційних рішень у різних видах мистецтва та дизайну.

Уміти:

- застосовувати принципи композиції у створенні зображень та дизайнерських робіт;
- аналізувати та оцінювати композиційні рішення у різних видах мистецтва та дизайну;
- створювати збалансовані та естетично приємні композиції;
- працювати з елементами композиції (лініями, формами, кольором, текстурою) задля досягнення бажаного ефекту;
- застосовувати пропорції та ритм у композиційній побудові;
- організувати простір на зображенні для передачі певного впливу чи повідомлення;
- виявляти креативність та індивідуальний підхід до композиційних завдань.

Шкала оцінювання навчальних досягнень: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
100-90	A	відмінно	зараховано
89-82	B	дуже добре	
82-75	C	добре	
74-65	D	задовільно	
64-50	E	достатньо	
49-35	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано
35-0	X	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	

Тематичний план з дисципліни
«Основи композиції»
***Спеціальність**: «Дизайн»*
(денна форма навчання, на основі повної загальної середньої освіти)

№ з/п	*Назва теми*	*Кількість годин*				
		Всього	*Теор. заняття*	*Семінар. заняття*	*Самос. роботи*	*Форма контролю*
	2 семестр					
1.	Поняття про композицію. Засоби композиції. Види композиції, сприйняття та взаєморозміщення на площині.	8	1	1	6	Опитування
2.	Закони, засоби гармонізації композиції. Симетрія й асиметрія.	8	1	1	6	Опитування
3.	Динамічність та статичність форми та їх визначення.	6	1	1	4	Опитування
4.	Метр і ритм, їх застосування у дизайні.	6	1	1	4	Опитування
5.	Композиційний та геометричний центри. Методи виділення композиційного центру. Ознаки композиції.	6	1	1	4	Опитування
6.	Контраст та нюанс в композиції. Масштаб і пропорції. Замкнута і відкрита композиції.	7	2	1	4	Опитування
7.	Прийоми і засоби композиції: фактура, текстура та колір, формат, композиційні осі.	7	2	1	4	Опитування
8.	Колір в композиції. Властивості кольору	8	2	2	4	Опитування
9.	Кольоровий образ форми.	8	2	2	4	Опитуван

	Композиційний центр як засіб виразності композиції.					ня
10.	Поняття «оптичної ілюзії». Оптична ілюзія, особливості зорового сприйняття. Види оптичних ілюзій.	8	2	2	4	Опитування
11	Методи роботи над композицією картини, від задуму до втілення	8	2	2	4	Опитування
12.	Властивості та засоби композиції при вивченні образотворчих та формотворчих властивостей природнього середовища	8	2	2	4	Опитування
	Модульний контроль	2		2		Контрольна робота
	Всього:	**90**	**19**	**19**	**52**	**Залік**

Тематичний план з дисципліни
«Основи композиції»
***Спеціальність**: «Дизайн»*
(денна форма навчання, на основі базової загальної середньої освіти)

№ з/п	*Назва теми*	*Кількість годин*				
		Всього	*Теор. заняття*	*Семінар. заняття*	*Самост. роботи*	*Форма контролю*
	2 семестр	**45**	**13**	**15**	**17**	**Залік**
1.	Поняття про композицію. Засоби композиції. Види композиції, сприйняття та взаєморозміщення на площині.	6	2	2	2	Опитування
2.	Закони, засоби гармонізації композиції. Симетрія й асиметрія.	6	2	2	2	Опитування
3.	Динамічність та статичність форми та їх визначення.	6	2	2	2	Опитування
4.	Метр і ритм, їх застосування у дизайні.	6	2	2	2	Опитування
5.	Композиційний та геометричний центри. Методи виділення композиційного центру. Ознаки композиції.	7	2	2	3	Опитування
6.	Контраст та нюанс в композиції. Масштаб і пропорції. Замкнута і відкрита композиції.	7	2	2	3	Опитування
7.	Прийоми і засоби композиції: фактура, текстура та колір, формат, композиційні осі.	5	1	1	3	Опитування
	Модульний контроль	2		2		

	3 семестр	**45**	**13**	**12**	**20**	**Іспит**
8.	Колір в композиції. Властивості кольору	10	4	2	4	Опитування
9.	Кольоровий образ форми. Композиційний центр як засіб виразності композиції.	9	3	2	4	Опитування
10.	Поняття «оптичної ілюзії». Оптична ілюзія, особливості зорового сприйняття. Види оптичних ілюзій.	8	2	2	4	Опитування
11	Методи роботи над композицією картини, від задуму до втілення	8	2	2	4	Опитування
12.	Властивості та засоби композиції при вивченні образотворчих та формотворчих властивостей природнього середовища	8	2	2	4	Опитування
	Модульний контроль	2		2		Контрольна робота
	Всього:	**90**	**26**	**27**	**37**	

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Поняття про композицію. Композиційна форма

Лекція про композицію обговорює основні засади формування зображень. Розглядаються засоби композиції, такі як лінії, форми, кольори та текстури. Також обговорюється сприйняття глядача та вплив різних композиційних прийомів на візуальне сприйняття.

Завдання для самостійної роботи: намалювати кілька ескізів за допомогою ліній та форм. Використовуючи різні види композиції (Додаток 1).

Питання до семінару:

1. Які основні елементи композиції розглядаються у лекції?
2. Які засоби композиції використовуються для створення візуальних образів?
3. Які види композиції обговорюються на лекції?
4. Який вплив має композиція на сприйняття глядача?
5. Які прийоми впливають на взаєморозташування елементів на площині?
6. Які чинники є важливими для створення ефективної композиції?

Використані джерела та література:

1. Композиція. URL: https://epub.chnpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1038/1/%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%BE%D0%B7%D0%B8%D1%86%D1%96%D1%8F.pdf
2. Основи теорії композиції. URL: https://studfile.net/preview/5453999/
3. Синєпупова Н. Композиція: тотальний контроль. Київ: ArtHuss, 2019. 240 с.

Тема 2. Об’єктивні властивості форми, сприйняття та взаєморозміщення на площині

У цій лекції розглядаються об’єктивні властивості форми та їхнє сприйняття, а також взаємозв’язок між елементами композиції на площині. Обговорюються принципи сприйняття форми, визначаються основні характеристики, що впливають на візуальне сприйняття та оцінку композиції.

Завдання для самостійної роботи: створити дві композиції за допомогою фігур, та намалювати їх на А4 (Додаток 2)

Питання до семінару:

1. Які є основні об’єктивні властивості форми?
2. Як сприймаються форми людського сприйняття?
3. Як впливає взаємне розташування елементів на площині сприйняття композиції?
4. Які характеристики форми впливають її візуальне сприйняття?
5. Чому важливо враховувати взаємозв'язок між елементами під час створення композиції?

6. Які чинники впливають візуальну гармонію композиції на площині?
7. Як різні елементи можуть впливати один на одного у композиції?
8. Які засади сприйняття форми допомагають створити гармонійну композицію?

Використані джерела та література:

1. Дмитрюк С. В. Форми і методи професійної підготовки майбутніх дизайнерів у ВНЗ Великої Британії. URL: http://er.knutd.com.ua/bitstream/
2. Крушельницька О. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посібник. Київ: Кондор, 2003. 192 с.
3. Основні об'єктивні властивості об'ємно-просторових форм. URL: https://studfile.net/preview/9839759/page:3/

Тема 3. Система композиційних закономірностей. Закони, засоби гармонізації композиції

Принципи організації композиції у мистецтві та дизайн. Обговорюються методи гармонізації композиції, такі як використання ліній, кольорів та текстур, щоб створити естетично приємні та функціональні композиції.

Завдання для самостійної роботи: створити презентацію на тему композиційних закономірностей та гармонізації композиції (Додаток 3).

Питання до семінару:

1. Які принципи організації композиції розглядаються у лекції?
2. Які закономірності у композиції охоплює система композиційних законів?
3. Які методи використовують для досягнення балансу в композиції?
4. Як симетрія та асиметрія впливають на сприйняття композиції?
5. Які засоби гармонізації композиції розглядаються у лекції?

Використані джерела та література:

1. Засоби гармонізування композиції. URL: http://um.co.ua/1/1-7/1-7657.html
2. Синєпупова Н. Композиція: тотальний контроль. Київ: ArtHuss, 2019. 240 с.

Тема 4. Принципи організації форм. Симетрія і асиметрія

Про принципи організації форм зосереджується на симетрії та асиметрії. Розглядаються принципи композиційної організації та використання симетричних та асиметричних елементів для створення балансу. Обговорюються приклади з різних галузей дизайну та мистецтва. Учні дізнаються про вплив симетрії та асиметрії на сприйняття та емоційний вплив композиції.

Завдання для самостійної роботи: На форматі А4 розробляємо дві композиції. Перша – симетрична, друга – асиметрична, за допомогою простих геометричних форм (коло, квадрати, трикутники, лінії) (Додаток 4)

Питання до семінару:

1. У чому полягає роль симетрії у створенні балансу композиції?
2. Які приклади симетричних елементів можна використовувати в дизайні?
3. Які принципи асиметрії можна застосовувати для створення цікавих композицій?
4. Як впливає симетрія та асиметрія на сприйняття композиції?
5. Які емоційні реакції можуть викликати симетричні та асиметричні композиції?
6. Які переваги та недоліки мають симетричні композиції?

Використані джерела та література:

1. Абизов, В. Теорія розвитку архітектуро-будівельних систем КНУКіМ, Київ: КНУКіМ, 2009. 240 с.
2. Ашеров, А. Дизайн і Ергономіка. Термінологічний словник. Харків: НТМТ, 2009. 103 с.
3. Бондарчук Ю. Дитяче ігрове середовище в закладах громадського призначення. Луцьк, 2018. 294 с.
4. Симетрія і асиметрія. URL: http://ni.biz.ua/6/6_13/6_137592_zashchita-ot-peregreva.html
5. PANTONE: XX століття в кольорах. Київ: ArtHuss, 2024. 204 с.

Тема 5. Статика і динаміка. Метр і ритм

На лекції розглядаються поняття статики та динаміки в контексті дизайну та мистецтва. Висвітлюються роль і значення метра та ритму у створенні композицій, їх вплив на сприйняття творів та способи досягнення гармонії у композиції.

Завдання для самостійної роботи: а форматі А4 розробляємо дві композиції. Перша – статична, друга – динамічна, за допомогою простих геометричних форм (коло, трикутники, лінії) (Додаток 5,6).

Питання до семінару:

1. Чим відрізняється динамічна форма від статичної?
2. Які емоції та відчуття передає динамічна форма?
3. Яку асоціацію викликає статична форма?
4. Де ви можете використовувати динамічні форми?
5. Метр це…

Використані джерела та література:

1. Динамічність і статичність форми. URL: https://studfile.net/preview/9315640/page:5/
2. Синєпупова Н. Композиція: тотальний контроль. Київ: ArtHuss, 2019. 240 с.

Тема 6. Художні засоби композиції: пропорції та масштаб, фактура та колір, матеріал та конструкція

Розглядаються головні аспекти композиційної побудови в дизайні. Обговорюються питання про пропорції та масштаб у зображеннях, вплив фактури та кольору.

Завдання для самостійної роботи: створити композиційні рішенням використанням і з дотриманням масштабу де один з головних елементів буде – колір чи фактура, все інше – додаткові елементи (Додаток 7, 8)

Питання до семінару:

1. Які принципи пропорцій використовують у художніх композиціях, і чому вони важливі?
2. Як впливає масштаб сприйняття твори та її емоційну силу?
3. Яку роль грає фактура у створенні текстурних ефектів у композиції?
4. Як поєднання кольорів можуть впливати на настрій і сприйняття твору?
5. Яким чином вибір матеріалів впливає сприйняття і візуальні властивості композиції?

Використані джерела та література:

1. Железняк С. М. Образотворче мистецтво: підручник для. загальноосвіт. навч. закл. Київ: Генеза, 2015. 224 с.
2. Засоби гармонізування композиції. URL: http://um.co.ua/1/1-7/1-7657.html
3. Колір у композиції. URL: https://www.foveotech.com.ua/kolory/psixologija-koloru/kolir-u-projektuvanni-funkhiji-ta-sprijinjattja-koloru
4. Композиційні основи дизайну інтер'єрів. URL: http://www.tsatu.edu.ua/tm/wp-content/uploads/sites/14/lekcija-3.pdf

Тема 7. Контраст та нюанси композиції. Види контрастів. Співвідношення або конструкції. Замкнута і відкрита композиції

Обговорюються різні види контрастів, включаючи колірний, формальний та тоновий контрасти. Також розглядаються питання співвідношення та конструкції елементів у композиції, а також відмінності між замкнутими та відкритими композиціями.

Завдання для самостійної роботи: намалювати два види композиції, закриту та відкриту. З урахуванням контрастів (Додаток 9, 10)

Питання до семінару:

1. Які види контрастів ви можете виділити у композиції?
2. Чим відрізняються замкнута та відкрита композиції?
3. Які принципи співвідношення та конструкції застосовуються при створенні композиції?

4. Які елементи можуть створити формальний контраст?
5. Як впливають нюанси на сприйняття композиції?

Використані джерела та література:

1. Види колірних контрастів. URL: https://cases.media/article/kolirni-kontrasty-za-ittenom-chastyna-1
2. Синєпупова Н. Композиція: тотальний контроль. Київ: ArtHuss, 2019. 240 с.

Тема 8. Колір у композиції. Властивості кольору

Обговорюються вплив кольору на сприйняття та емоції, основні властивості кольору та його поєднання. Учні вивчають методи створення гармонійних колірних рішень та їхню роль у створенні загального враження від твору мистецтва чи дизайну.

Завдання для самостійної роботи: створити два приклади композицій з використанням теплих та холодних поєднань кольорів (Додаток 11).

Питання до семінару:

1. Які основні властивості кольору впливають з його сприйняття?
2. Які емоції чи асоціації можуть викликати різні кольори?
3. Які методи використання кольору у композиції можна виділити?
4. Які основні типи контрастів кольорів існують?
5. Які поєднання кольорів вважаються гармонічними?
6. Які ролі можуть відігравати кольори у створенні загального враження від твору мистецтва чи дизайну?
7. Які властивості кольору допомагають створити візуальний баланс композиції?

Використані джерела та література:

1. Колір у композиції. URL: https://www.foveotech.com.ua/kolory/psixologija-koloru/kolir-u-projektuvanni-funkhiji-ta-sprijinjattja-koloru
2. PANTONE: XX століття в кольорах. Київ: ArtHuss, 2024. 204 с.

Тема 9. Кольоровий образ форми. Композиційний центр як засіб виразності композиції

Основні аспекти включають вплив кольору на сприйняття форми, створення акцентів за допомогою колірних рішень та використання композиційного центру для посилення впливу твору на глядача.

Завдання для самостійної роботи: на А4 малюємо нестандартну геометричну форму яка буде акцентом в композиції. За допомогою кольору допрацьовуємо акцентні точки.

Питання до семінару:

1. Як колір впливає сприйняття форми в композиції?
2. Які стратегії використання кольору до створення акцентів у комбінації ви можете назвати?
3. Що являє собою композиційний центр і як він впливає на виразність твору?
4. Які властивості кольору можна використовувати досягнення певного емоційного ефекту в композиції?
5. Які приклади можна навести, щоб показати вплив кольору на сприйняття форми та настрій твору?

Використані джерела та література:

1. Кольорові враження. URL: https://naurok.com.ua/urok-obrazotvorchogo-mistectva-kolorovi-vrazhennya-40361.html.
2. Синєпупова Н. Композиція: тотальний контроль. Київ: ArtHuss, 2019. 240 с.

Тема 10. Поняття «оптичної ілюзії». Оптична ілюзія, особливості зорового сприйняття. Види оптичних ілюзій

Поняття оптичної ілюзії, підкреслюючи її значення у зоровому сприйнятті. Особливості, що призводять до виникнення оптичних ілюзій, а також різні види їхньої класифікації.

Завдання для самостійної роботи: намалювати 4-5 оптичних ілюзій (за допомогою квадратів, кругів, кольорів)

Питання до семінару:

1. Що таке оптична ілюзія?
2. Які особливості зорового сприйняття впливають виникнення оптичних ілюзій?
3. Які види оптичних ілюзій ви знаєте?
4. Якими є приклади оптичних ілюзій, які можуть виникнути через перспективу?
5. Як можна пояснити різні види оптичних ілюзій з погляду сприйняття кольору?

Використані джерела та література:

1. Графічні стилі: від вікторіанців до хіпстерів. Київ: ArtHuss, 2019. 296 с.
2. Неймовірні оптичні ілюзії. URL: https://designtalk.club/optychni-ilyuziyi-v-dyzajni-kornsvita-ta-myullera-layera/
3. Оптичні ілюзії. URL: https://blog.depositphotos.com/ua/optychni-ilyuziyi.html

Тема 11. Методи роботи над композицією картини, від задуму до втілення

Методи роботи над композицією картини, починаючи з розробки ідеї та задуму та закінчуючи їх втіленням на полотні. Обговорюються різні техніки та підходи до створення композиції, а також методи планування та реалізації ідей художниками.

Завдання для самостійної роботи: використовуючи правило третин збираємо композицію яку можемо використовувати декілька правил композиції (Додаток 15)

Питання до семінару:

1. Які етапи включає процес роботи над композицією картини?
2. Які методи використовуються розробки задуму композиції?
3. Які техніки допомагають художнику втілити свої ідеї у композицію на полотні?
4. Які аспекти слід враховувати під час планування композиції картини?
5. Які методи використовуються для знаходження гармонії та балансу у композиції?

Використані джерела та література:

1. Композиція у творах образотворчого мистецтва. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/culture/30327/
2. Основи теорії композиції. URL: https://studfile.net/preview/5453999/
3. Основи художньої композиції: правила і прийоми URL: https://lihtaryk.com.ua/osnovi-hudozhnoyi-kompoziczii-pravila-i-prijomi/
4. Синєпупова Н. Композиція: тотальний контроль. Київ: ArtHuss, 2019. 240 с.

Тема 12. Властивості та засоби композиції при вивченні образотворчих та формотворчих властивостей природного середовища

Створення композицій, використовуючи природні елементи. Студенти вивчають методи аналізу природи задля створення гармонійних композицій.

Завдання для самостійної роботи: зробити презентацію по темі, див. Додаток 16

Питання до семінару:

1. Які властивості природного середовища розглядаються щодо композиції?
2. Які способи композиції використовуються під час роботи з образотворчими та формотворчими елементами природного середовища?
3. Які методи аналізу природи допомагають створити гармонійні композиції?
4. Які особливості композицій пов'язані із використанням природних елементів?

Використані джерела та література:

1. Железняк С. М. Образотворче мистецтво: підручник для. загальноосвіт. навч. закл. Київ: Генеза, 2015. 224 с.
2. Композиційні основи дизайну. URL: http://www.tsatu.edu.ua/tm/wp-content/uploads/sites/14/lekcija-3.pdf
3. Синєпупова Н. Композиція: тотальний контроль. Київ: ArtHuss, 2019. 240 с.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Основна література

1. PANTONE: XX століття в кольорах. Київ: ArtHuss, 2024. 204 с.
2. Абизов, В. Теорія розвитку архітектуро-будівельних систем КНУКіМ, Київ: КНУКіМ, 2009. 240 с.
3. Ашеров, А. Дизайн і Ергономіка. Термінологічний словник. Харків: НТМТ, 2009. 103 с.
4. Бондарчук Ю. Дитяче ігрове середовище в закладах громадського призначення. Луцьк, 2018. 294 с.
5. Види колірних контрастів. URL: https://cases.media/article/kolirni-kontrasty-za-ittenom-chastyna-1.
6. Графічні стилі: від вікторіанців до хіпстерів. Київ: ArtHuss, 2019. 296 с.
7. Даниленко В. Дизайн Центрально-Східної Європи. Харків: ХДАДМ, 2009. 172 с.
8. Дизайнерська діяльність: стандарти і розцінки: довідково-методичний посібник / ред. В. Свірко, А. Рубців А., О. Бойчук та ін. Київ: ТОВ «Аграр Медіа Груп», 2013. 232 с.
9. Динамічність і статичність форми. URL: https://studfile.net/preview/9315640/page:5/
10. Железняк С. М. Образотворче мистецтво: підручник для. загальноосвіт. навч. закл. Київ: Генеза, 2015. 224 с.
11. Засоби гармонізування композиції. URL: http://um.co.ua/1/1-7/1-7657.html
12. Колір у композиції. URL: https://www.foveotech.com.ua/kolory/psixologija-koloru/kolir-u-projektuvanni-funkhiji-ta-sprijinjattja-koloru
13. Композиція. URL: https://epub.chnpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1038/1/%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%BE%D0%B7%D0%B8%D1%86%D1%96%D1%8F.pdf
14. Неймовірні оптичні ілюзії [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://designtalk.club/optychni-ilyuziyi-v-dyzajni-kornsvita-ta-myullera-layera/.
15. Основи теорії композиції. URL: https://studfile.net/preview/5453999/
16. Основи художньої композиції: правила і прийоми [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://lihtaryk.com.ua/osnovi-hudozhnoyi-kompoziczii-pravila-i-prijomi/
17. Основні об’єктивні властивості об’ємно-просторових форм. URL: https://studfile.net/preview/9839759/page:3/
18. Симетрія і асиметрія. URL: http://ni.biz.ua/6/6_13/6_137592_zashchita-ot-peregreva.html
19. Синєпупова Н. Композиція: тотальний контроль. Київ: ArtHuss, 2019. 240 с.

20. Синєпупова. Н. Композиція як процес побудови. Системи формальної композиції. Композиційні принципи. Київ: ArtHuss, 2020. 240 с.

Додаткова література

1. Боднар О. Актуальні проблеми сучасної теорії дизайну. *Сучасні проблеми дослідження, реставрації та збереження культурної спадщини*. 2005. №. 2. С. 22–27.

2. Бойчук О. Дизайн в облаштуванні дійсності. *Матеріали II Всеукраїнської науково-методичної конференції «Регіональний дизайн і освіта: потенціал сучасності»*. Черкаси, 2017. С. 126–131.

3. Вознюк О. В., Дубасенюк О. А. Цільові орієнтири розвитку особистості у системі освіти: інтегративний підхід: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. 684 с.

4. Дмитрюк С. В. Форми і методи професійної підготовки майбутніх дизайнерів у ВНЗ Великої Британії. URL: http://er.knutd.com.ua/bitstream/

5. Крушельницька О. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посібник. Київ: Кондор, 2003. 192 с.

6. Лівінський О. Опоряджувальні робіти: матеріали, технологія і організація робіт, засоби механізації: підручник. Київ, 2010. 540 с.

7. Лінда С. Архітектурне проектування громадських будівель і споруд. Львів: Видавництво Національного у-ту «Львівська політехніка», 2010. 608 с.

8. Мигаль С. Проектування меблів: навчальний посібник. Львів: Світ, 1999. 219 с.

9. Основи теорії композиції. URL: https://studfile.net/preview/5453999/

10. Печенюк Т. Кольорознавство. Київ: Грані-Т, 2009. 192 с.

Електронні інформаційні ресурси

1. Бібліотека українських підручників – http://pidruchniki.ws/
2. Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В. О. Сухомлинського – www.dnpb.gov.ua/
3. Композиційні основи дизайну інтер'єрів URL: http://www.tsatu.edu.ua/tm/wp-content/uploads/sites/14/lekcija-3.pdf
4. Композиція у творах образотворчого мистецтва URL: https://osvita.ua/vnz/reports/culture/30327/
5. Львівська національна наукова бібліотека імені В. Стефаника – http://www.library.lviv.ua/
6. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, електронні фахові видання – www.nbuv.gov.ua
7. Національна історична бібліотека України – http://www.dibu.kiev.ua/
8. Національна парламентська бібліотека України – http://www.nplu.org/
9. Оптичні ілюзії. URL: https://blog.depositphotos.com/ua/optychni-ilyuziyi.html
10. Основи формальної композиції. URL: http://repository.dnu.dp.ua:1100/upload/9fa57103c48cb387ec75061c5f0cfbe5PolovnaVasil'yeva-O.A_OSNOVI--FORMAL'NOYI--KOMPOZICIYI.pdf

Структурний підрозділ «Міжнародний фаховий коледж моди і дизайну»
ВНЗ «Київська академія прикладних мистецтв»

Питання до підсумкового контролю
З ДИСЦИПЛІНИ
«ОСНОВИ КОМПОЗИЦІЇ»

Спеціальність: 022 «Дизайн»
Напрям: 02 «Мистецтво»

Київ-2024

ПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Що таке композиція у образотворчому мистецтві?
2. Рівновага, єдність, підпорядкованість в композиції.
3. Які засоби використовуються для створення композиції?
4. Які види композиції ви знаєте?
5. Контраст в композиції.
6. Як сприймається композиція на поверхні?
7. Що таке об’єктивні характеристики форми?
8. Які особливості сприйняття форми на поверхні існують?
9. Колір в композиції. Властивості кольору.
10. Що включає система композиційних закономірностей?
11. Які закони допомагають гармонізувати композицію?
12. У чому полягає принцип організації форм?
13. Що таке симетрія та асиметрія у композиції?
14. Як визначаються статика та динаміка в композиції?
15. Що таке метр і ритм у композиції?
16. Які мистецькі композиції ви знаєте?
17. Які пропорції та масштаби застосовуються у композиції?
18. Яку роль відіграють фактура та колір у композиції?
19. Які матеріали найчастіше використовуються для створення композицій?
20. Що таке контраст у композиції?
21. Які види контрастів виділяють у композиції?
22. Чим відрізняються замкнута та відкрита композиції?
23. Як впливає колір на композицію?
24. Які властивості кольору слід враховувати під час створення композиції?
25. Що таке кольоровий образ форми?
26. Яку роль надається композиційному центру?
27. Що таке оптична ілюзія?
28. Які особливості зорового сприйняття впливають оптичну ілюзію?

29. Які види оптичних ілюзій існують?
30. Які методи використовуються під час роботи над композицією картини?
31. Який шлях проходить композиція від задуму до здійснення?
32. Які властивості природного середовища є важливими для композиції?
33. Які методи композиції застосовуються щодо природного середовища?
34. Що таке поняття композиції щодо формотворчих властивостей природи?
35. Які методи роботи допомагають виділити властивості та способи композиції у природному середовищі?
36. Яку роль відіграють пропорції у композиції природного середовища?
37. Як колір використовується для створення композицій у природному середовищі?
38. Які матеріали та конструкції застосовуються при створенні композицій у природному середовищі?
39. Які закони композиції застосовуються під час роботи з природними об’єктами?
40. Як сприймаються форми та способи композиції в природному середовищі?
41. Які принципи організації форм застосовуються під час створення композицій з природними об’єктами?
42. Які способи гармонізації композиції застосовуються у природному середовищі?
43. Які елементи статики та динаміки присутні в композиціях із природними об’єктами?
44. Як метр і ритм проявляються у композиціях, створених на основі природних форм?
45. Які характерні властивості та способи композиції можна виділити щодо форм і об’єктів природи?
46. Яка взаємодія спостерігається між формами та простором у природному середовищі?
47. Які види контрастів можна застосовувати до композицій з використанням природних об’єктів?
48. Які принципи та закони застосовні при роботі з природним середовищем у рамках композиції?

49. Які види оптичних ілюзій можуть виникати під час роботи з природними формами?
50. Які властивості кольору важливі для композицій із використанням природного середовища?
51. Як сприймається композиція з природними об'єктами з погляду кольору та світла?
52. Які особливості роботи над композицією картини із застосуванням природних елементів?
53. Які інструменти та матеріали використовуються під час роботи над композицією з природними об’єктами?
54. Які види масштабу та пропорцій застосовні до композицій із природними формами?
55. Які природні форми та об'єкти можуть бути використані для створення композицій?
56. Які особливості сприйняття форм та способи композиції відрізняються у природному середовищі?
57. Як впливають зовнішні чинники на композицію із природними об’єктами?
58. Які методи аналізу природного середовища використовуються під час роботи над композицією?
59. Які особливості сприйняття та взаємодії середовища можуть впливати на композицію?
60. Які характерні риси композиції присутні у природному середовищі та як вони можуть бути використані у художній творчості?

Структурний підрозділ «Міжнародний фаховий коледж моди і дизайну»
ВНЗ «Київська академія прикладних мистецтв»

Модульна контрольна робота
З ДИСЦИПЛІНИ
«ОСНОВИ КОМПОЗИЦІЇ»

Спеціальність: 022 «Дизайн»
Напрям: 02 «Мистецтво»

Київ-2024

Модульна контрольна робота (тест)
Варіант 1

1. Яке поняття включає композиція?
А) Орнамент
Б) Комбінування елементів
В) Поодинокий об’єкт

2. Що засіб композиції?
А) Колір
Б) Температура
В) Вага

3. Які види композиції існують?
А) Лінійна
Б) Пунктирна
В) Змішана

4. Як сприймаються об’єкти у композиції на площині?
А) Паралельно
Б) Послідовно
В) Хаотично

5.Які закони гармонізації композиції відомі?
А) Закон пропорцій
Б) Закон симетрії
В) Закон фрагментації

6. Що є прикладом симетрії у композиції?
А) Горизонтальна лінія
Б) Вертикальна лінія
В) Діагональна лінія

7. Як визначити динамічність форми у композиції?
А) Вона лежить на площині
Б) Вона рухається у протилежних напрямках
В) Вона не має певного напрямку руху

8. Які методи виділення композиційного центру відомі?
А) Акцентування
Б) Розмиття
В) Збільшення масштабу

9. Що ознакою композиції?

А) Наявність кольору
Б) Відсутність руху
В) Присутність організованої структури

10. У чому полягає контраст у композиції?
А) У відсутності різноманітності
Б) В наявності несумісних елементів
В) У перевазі однорідних об'єктів

11. Що таке масштаб у композиції?
А) Відносні розміри об'єктів
Б) Висвітлення
В) Текстура

12. Що визначає замкнуту композицію?
А) Наявність порожнечі у центрі
Б) Відкритість країв
В) Замкненість форми чи ліній

13. Якими прийомами можна досягти композиційної виразності?
А) Використання різноманітних текстур
Б) Застосування єдиного масштабу
В) Відсутність кольору

14. Що означає поняття «оптична ілюзія» у композиції?
А) Візуальне обманювання зору
Б) Використання магнітних полів
В) Формування суперечливих поєднань кольорів

15. Як шрифт може бути використаний у композиції?
А) Для створення тексту
Б) Для аналізу кольору
В) Для об’ємного малювання

16. Що включає метод роботи над композицією картини?
А) Попередні ескізи
Б) Підбір пігментів
В) Фотозйомка

17. Які властивості кольору можна використовувати в композиції?
А) Колірна гама
Б) Прозорість
В) Температура

18. Які властивості форми використовуються у композиції?
А) Органічність
Б) Геометричність
В) Світло

19. Що вивчається щодо композиції природного довкілля?
А) Форма рослин
Б) Хімічний склад води
В) Генетичний код тварин

20. Які засоби композиції застосовуються при роботі з природним середовищем?
А) Колірні переходи
Б) Лінії перспективи
В) Форми об’єктів

21. Які види композиції застосовуються у природному середовищі?
А) Кругова
Б) Стрічкова
В) Фрагментарна

22. Як асиметрія може бути використана в композиції природного середовища?
А) Створенням динамічного балансу
Б) Підкресленням симетричних форм
В) Збільшенням масштабу

23. Які прийоми композиції використовуються для створення ритму в природному середовищі?
А) Повторення
Б) Обертання
В) Розмиття

24. Які методи виділення композиційного центру застосовують у природному середовищі?
А) Колірні контрасти
Б) Форма об’єктів
В) Висвітлення

25. Як визначити симетрію у природному середовищі?
А) Наявність патернів
Б) Відображення форм
В) Однорідність текстури

26. Які властивості кольору використовуються у природному середовищі для створення композиції?

А) Відтінки

Б) Насиченість

В) Звук

27. Які методи роботи над композицією картини використовуються у природному середовищі?

А) Вивчення тонів

Б) Аналіз світла та тіні

В) Застосування графічних інструментів

28. Які види оптичних ілюзій можуть виникати у природному середовищі?

А) Лінзи

Б) Камуфляж

В) Дзеркальні відображення

29. Які засоби роботи над композицією картини застосовуються в природному середовищі?

А) Споглядання

Б) Фотографування

В) Пряме спостереження

30. Як колір використовується для створення композиції в природному середовищі?

А) Для виділення форм

Б) Для створення руху

В) Для зміни геометрії

Варіант 2

1. Які види композиції існують у природному середовищі?
А) Випадкова
Б) Ієрархічна
В) Світлова

2. Як колір використовується для створення композиції в природному середовищі?
А) Для виділення форм
Б) Для створення руху
В) Для зміни геометрії

3. Які властивості форми використовуються у композиції природного середовища?
А) Органічність
Б) Геометричність
В) Матеріальність

4. Які методи композиції застосовуються під час роботи з природним середовищем?
А) Фрактальна організація
Б) Лінійна організація
В) Точкова організація

5. Які способи гармонізації композиції використовуються у природному середовищі?
А) Пропорції об’єктів
Б) Відображення форм
В) Обертання об’єктів

6. Які методи композиції застосовуються під час роботи з природним середовищем?
А) Фрактальна організація
Б) Лінійна організація
В) Точкова організація

7. Які способи гармонізації композиції використовуються у природному середовищі?
А) Пропорції об’єктів
Б) Відображення форм
В) Обертання об’єктів

8. Що являє собою модульний контроль композиції?

А) Вивчення окремих елементів
Б) Аналіз текстури
В) Підбір поєднань кольорів

9. Які властивості кольору використовуються для створення композиції?
А) Яскравість
Б) Температура
В) Кількість

10. Яким чином властивості текстури використовуються в композиції?
А) Для створення обсягу
Б) Для зміни форми
В) Для додавання динаміки

11. Які методи роботи над композицією картини застосовуються?
А) Використання різних пензлів
Б) Аналіз колірних гармоній
В) Застосування різних ракурсів

12. Які прийоми композиції використовують для створення ритму?
А) Повторення
Б) Довільність
В) Збільшення розмірів

13. Що таке колір у композиції?
А) Світловий потік
Б) Енергія
В) Відображення

14. Які методи виділення композиційного центру використовуються?
А) Розмиття
Б) Акцентування
В) Розтягування

15. Як формат впливає на композицію?
А) Визначає розміри
Б) Визначає колір
В) Визначає текстуру

16. Що є ознакою гарної композиції?
А) Відсутність руху
Б) Гармонія елементів
В) Одноманітність кольорів

17. Які прийоми гармонізації використовують у композиції?
А) Асиметрія
Б) Монохромність
В) Різнорідність

18. Що таке геометричний центр у композиції?
А) Точка перетину діагоналей
Б) Центральна лінія
В) Крапка симетрії

19. Які прийоми використовуються для створення контрасту у композиції?
А) Зміна масштабу
Б) Використання одного кольору
В) Повторення елементів

20. Які властивості кольору використовуються у природному середовищі для створення композиції?
А) Відтінки
Б) Насиченість
В) Звук

21. Які методи використовуються для створення асиметричної композиції?
А) Зміна форми об’єктів
Б) Рівномірний розподіл елементів
В) Відображення об’єктів щодо осі

22. Що є статичністю форми в композиції?
А) Відсутність руху
Б) Використання безлічі текстур
В) Різноманітність форм

23. Як модульний контроль впливає на композицію?
А) Визначає розподіл об’єктів
Б) Визначає колірну гаму
В) Визначає точки акценту

24. Які методи роботи над композицією застосовуються щодо природного середовища?
А) Малювання скетчів
Б) Вивчення рослинності
В) Аналіз структури ґрунту

25. Що являє собою композиційний центр у природному середовищі?

А) Центральний об’єкт
Б) Структура ландшафту
В) Середина зображення

26. Які прийоми композиції використовують для створення динамічної форми?
А) Використання довгих ліній
Б) Застосування однорідних поверхонь
В) Зміна масштабу

27. Що являє собою метод точкової організації у композиції природного середовища?
А) Створення композиції з окремих точок
Б) Використання кіл
В) Повторення однотипних елементів

28. Які властивості форми впливають на композицію природного середовища?
А) Органічність
Б) Прозорість
В) Текстурність

29. Які прийоми композиції використовують для створення асиметричної композиції природного середовища?
А) Використання різних форм
Б) Відображення об’єктів щодо центру
В) Створення рівномірного балансу

30. Що являє собою спосіб роботи над композицією картини від задуму до здійснення?
А) Створення перших ескізів
Б) Підбір матеріалів
В) Застосування фінальних штрихів

Структурний підрозділ «Міжнародний фаховий коледж моди і дизайну»
ВНЗ «Київська академія прикладних мистецтв»

Конспект лекцій
З ДИСЦИПЛІНИ
«ОСНОВИ КОМПОЗИЦІЇ»

Спеціальність: 022 «Дизайн»
Напрям: 02 «Мистецтво»

Київ-2024

ТЕМА 1

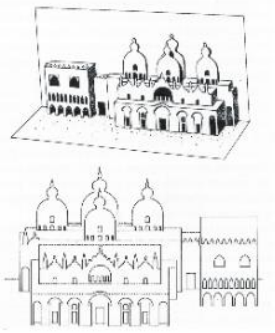
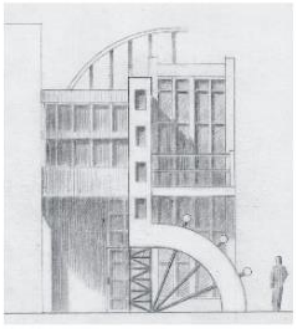
Поняття про композицію. Засоби композиції. Види композиції, сприйняття та взаєморозміщення на площині

Поняття про дизайн. **Дизайн** – це творчий метод, процес та результат художньо- технічного проектування промислових виробів, їх комплексів і систем, орієнтований на досягнення найбільш повної відповідності створюваних виробів та середовища в цілому можливостям та потребам людини, як утилітарним, так і естетичним. Дизайн, як творчий процес, можна поділити на: Художній дизайн (створення речей із точки зору естетичного сприйняття).

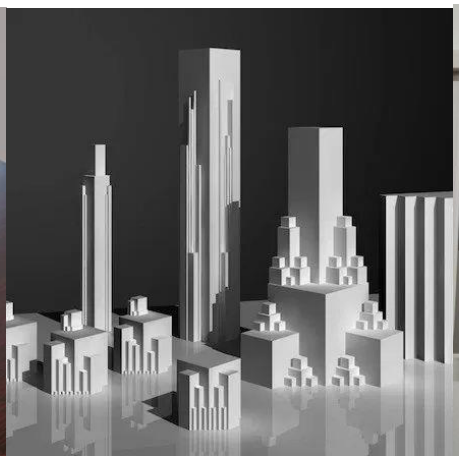
Технічну естетику – наука про дизайн, враховуючи всі аспекти, і перш за все конструктивність (ранній етап становлення дизайну), функціональність (середній), комфортність виробництва, експлуатації, утилізації технічного виробу тощо (сучасне розуміння дизайну).

Види композицій. В основі художньо-конструкторської діяльності лежить композиція. Композиція – це наука, теорія творчості, що має відповідні закони, прийоми компонування та структурного аналізу виробу. У художньому конструюванні існують три види композиції: фронтальна, об’ємна, глибинно-просторова.

Фронтальна композиція – це композиція, що розташована в одній площині. Цей вид пластичної форми характеризується одночасним розвитком в двох основних координатних напрямках – по горизонталі і вертикалі при незначному розвитку в глибину. Площина як різновид пластичної форми має надзвичайно широкий діапазон станів, починаючи від гладкої, глянцевої поверхні і закінчуючи формою, в якій окремі елементи виступають вперед, зберігаючи зоровий зв’язок з основною поверхнею.

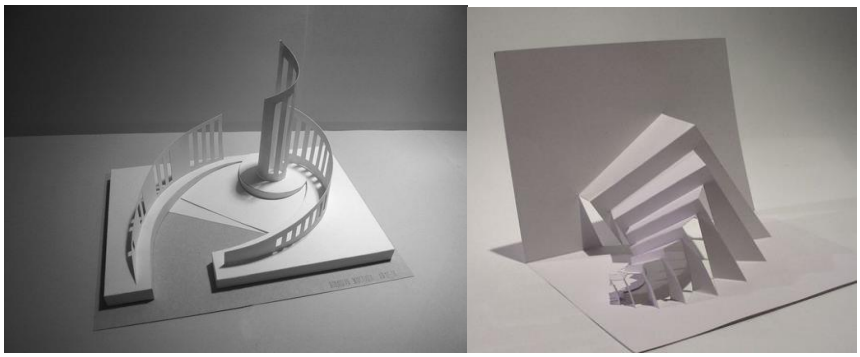

Об’ємна композиція – це композиція виробу, яку ми сприймаємо з усіх сторін. За загальним виглядом об’єм відрізняється від площинної форми рівним розвитком в трьох координатних напрямках: по горизонталі, вертикалі і в глибину Такий розвиток зумовлює його скульптурний характер. При цьому об’ємна форма як би замикається навколо свого композиційного центру (або осі), відрізняючись компактністю. У такому вигляді вона найкраще сприймається з різних точок простору. Тому використання об’ємної форми найбільш раціонально у відкритому просторовому середовищі, а не в умовах замкнутого простору, наприклад поруч з обмежуючою його площиною.

Глибинно-просторова – це композиція, що виконується з передаванням глибини простору. Характеризується переважним розвитком в глибину і сприйняттям зсередини. Остання ознака зумовлює її важливе художнє значення в архітектурній творчості. Виражається воно в широкому включенні різних

пластичних форм в глибинне простір. Його протяжність визначається співвідношенням глибини простору до ширини.

Засоби композиції: лінії, форми, кольори та текстури

Засоби композиції – це потужний інструмент, який може допомогти художнику створити візуально цікавий.

Засоби композиції використовуються для створення візуально приємного та гармонійного твору. Їх можна використовувати для:

- Підкреслення певних елементів композиції.
- Створення певного настрою або атмосфери.
- Направлення погляду глядача.
- Вираження авторської ідеї.

Лінії:

Напрямок: Вертикальні лінії створюють відчуття стійкості, горизонтальні – спокою, діагональні – динамізму.

Товщина: Товсті лінії сприймаються як більш вагомі, тонкі – як легкі та витончені.

Тип: Прямі лінії підкреслюють порядок, криві – м’якість і плавність.

Форми:

Геометричні: Прості форми, такі як квадрати, кола та трикутники, створюють відчуття стабільності та чіткості.

Органічні: Неправильні форми, як у природі, додають композиції динамізму та природності.

Розмір: Великі форми домінують, малі – доповнюють та акцентують.

Кольори:

Температура: Теплі кольори (червоний, помаранчевий, жовтий) візуально наближують, холодні (синій, зелений, фіолетовий) – віддаляють.

Яскравість: Яскраві кольори привертають увагу, пастельні – створюють спокійну атмосферу.

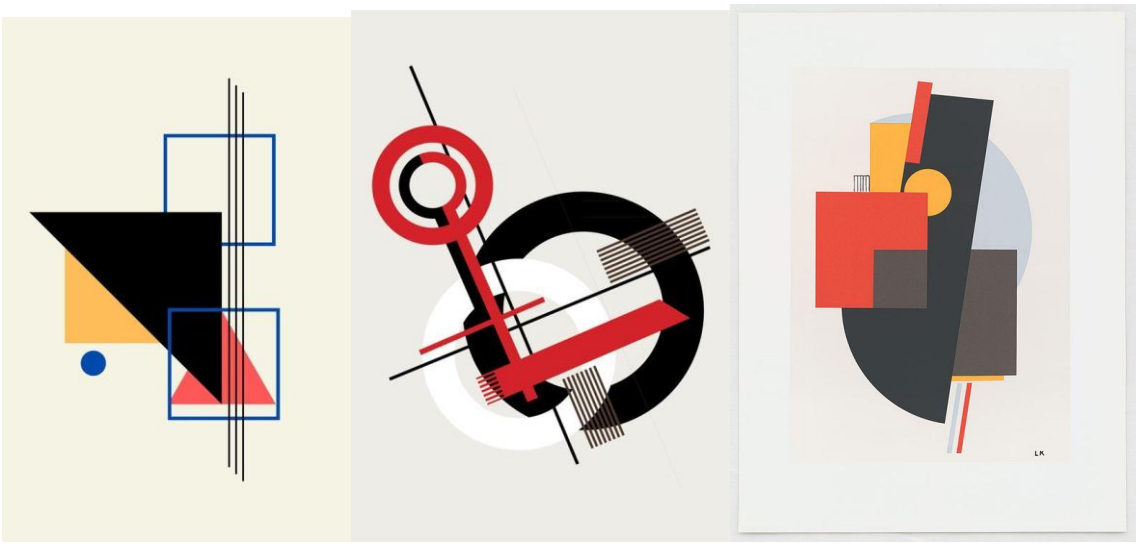
Контраст: Різкі контрасти додають динамізму, плавні переходи – гармонії.

Текстури:

Гладкі: Створюють відчуття чистоти та елегантності.

Шорсткі: Додають композиції глибини та виразності.

Візерунки: Створюють візуальний інтерес та акценти.

Чинники, що впливають на композицію:

1. **Ідея:**

Тема: Що ви хочете зобразити?

Посил: Яке повідомлення ви хочете донести?

Емоція: Який настрій ви хочете створити?

2. **Елементи:**

Лінії: Напрямок, товщина, тип

Форми: Геометричні, органічні, розмір

Кольори: Температура, яскравість, контраст

Текстури: Гладкі, шорсткі, візерунки

3. **Принципи:**

Єдність: Всі елементи композиції повинні бути пов’язані між собою.

Різноманіття: Використання різних елементів робить композицію цікавою.

Баланс: Розташування елементів повинне бути візуально збалансованим.

Контраст: Протиставлення елементів зробить композицію більш виразною.

Акцент: Виділення одного елемента композиції робить його центром уваги.

4. **Інструменти:**

Перспектива: Створює відчуття глибини.

Світло і тінь: Додають об’єму та драматизму.

Ракурс: Зміна точки зору впливає на сприйняття композиції.

ТЕМА 2

Об’єктивні властивості форми, сприйняття та взаєморозміщення на площині

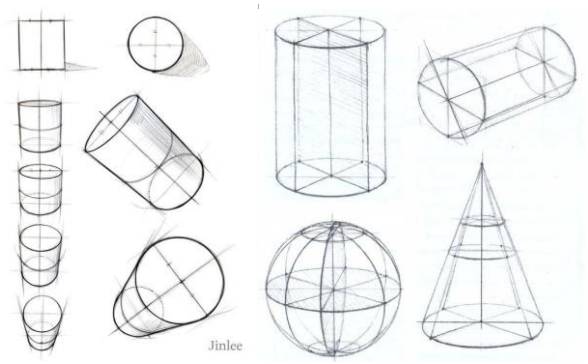
З множини об’єктивних властивостей особливо важливими для емоційної виразності форми є не тільки ті властивості, що пов’язані з конструктивно-технологічною основою, а й такі, що характеризують її зовнішній вигляд. Кожна властивість (геометричний вигляд форми, величина і відношення величин, орієнтація форми у просторі, маса, фактура, текстура, якість поверхні, освітленість, насиченість, світлість, хроматичний і ахроматичний тон) може змінюватись у певних межах, тобто мати безкінечну множину станів. При співставленні різних станів можливі різноманітні їх сполучення. Особливо важливими серед об’єктивних властивостей є **геометричні характеристики,** які визначаються геометричними параметрами, та **величина** форми.

Геометричні характеристики (або **вигляд форми)** визначаються:

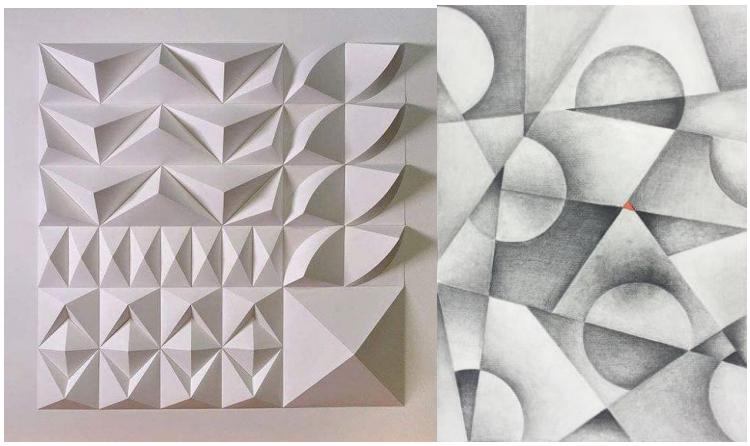
- **співвідношенням** величин виміру форми за трьома координатами простору; результатом співвідношень є форми **лінійна, площинна, об’ємна;**
- **геометричною будовою** – кутами між лінійними і площинними елементами та характером поверхонь, які обмежують форму: прямолінійні, криволінійні, ламані, плоско-криволінійні, опукло-увігнуті, з різними ступенями криволінійності та різні варіанти співвідношень **(паралелепіпед, циліндр, конус, куля** тощо).

Отже, геометричний вигляд форми залежно від співвідношення величин виміру за трьома координатами може мати наступні типові стани: **об’ємна** форма, **площинна** форма, **лінійна** форма.

Об’ємна форма – характеризується відносною рівністю величин за трьома координатами. Найбільш типові об'ємні форми – куб, шар, де виміри за всіма напрямками рівні.

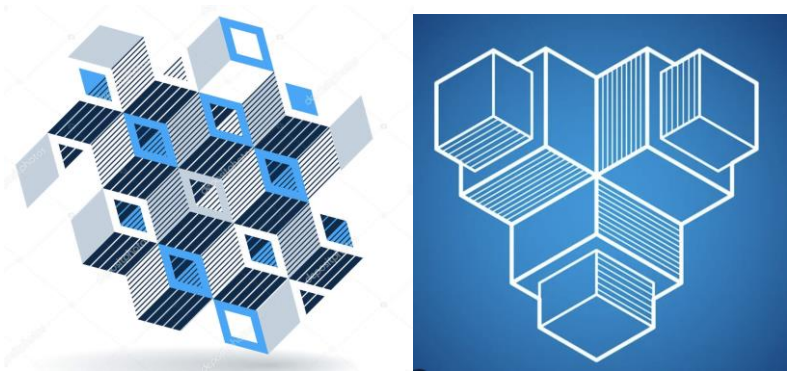

Площинна форма – характеризується відносною рівністю величин за двома вимірами при малій величині третьої координати.

Найбільш типовий і граничний стан площинної форми – квадрат, де виміри за двома координатами рівні, а третій вимір гранично малий.

Лінійна форма – характеризується перевагою одного виміру над двома іншими гранично малими за величиною.

Мозок шукає асоціації

Асоціації повинні викликати емоції. Саме в цьому полягає секрет привабливого дизайну. Бо емоції викликає не форма, а асоціації, пов'язані з нею. Тому вибір форми повинен залежати від асоціацій, які ви хочете викликати у користувачів.

У режимі пошуку добра і зла мозок порівнює об'єкт з тим, з чим мав справу раніше, і що зберіг у пам'яті. Чим слід керуватися під час вибору візуальних асоціацій? Частіше використовуйте відомі образи, оскільки люди автоматично звертають на них увагу.

Якщо ви хочете, щоб люди пізнавали об'єкт (наприклад, значок), використовуйте прості геометричні форми. Це полегшує розпізнавання базових геонів і дає можливість швидше та легше пізнавати об'єкт.

Двовимірні елементи переважають над тривимірними. Очі передають інформацію мозку у вигляді двовимірних об'єктів. Тривимірне зображення на екрані може суттєво уповільнити впізнавання та розуміння.

Люди розпізнають малюнки чи об'єкти швидше і запам'ятовують їх краще, якщо вони представлені у канонічній перспективі.

Чим простіше форма, тим легше вона читається, за умови, що її сприйняттю не заважають інші елементи або фон, який відволікає. Чим більше користувач витрачає часу на візуальне читання форми, тим складніше вона здається йому. Однак занадто прості та очевидні асоціації не запам'ятовуються. Якщо ж у формах є якась особливість, ідея, то вони чіпляють погляд і врізаються в пам'ять.

Якщо ціль дизайну – привернення уваги, можна використовувати несподівані асоціації. Важливий характер ліній та наявність кутів. Кожен кут приковує до себе погляд і уповільнює час «читання» зображення. 90% складності форми визначається кількістю кутів у фігурі. Погляд гальмує, чіпляючись за кожен злам.

Також, при сприйнятті складних форм ми, як правило, «реорганізовуємо» їх до набору простих компонентів або простої цілої форми. Інакше кажучи, люди візуально сприймають групу об’єктів як щось ціле.

Мозок «домальовує»

Щоб розпізнати предмет, нам не потрібна деталізація. Наш мозок із задоволенням «заповнює прогалини», подумки домальовуючи відсутні частини зображення. Чим лаконічний малюнок, тим швидше він пізнається. Тому в дизайні часто використовують прості мінімалістичні форми.

При розробці дизайну пам’ятайте, що відвідувачі спочатку розпізнають в їхньому загальному вигляді. Простий об’єкт, що добре виділяється, швидше залучить користувача в конверсійну дію, ніж складний об’єкт з безліччю дрібних деталей і складним контуром.

Мозок любить новизну

Мозок любить новизну та сюрпризи. Все нове нас радує, викликає позитивні емоції. Передбачуваний дизайн, в якому немає хоча б невеликої «родзинки» та новизни, позбавляє користувача задоволення. Грайте з формами, створюйте цікаві комбінації зі звичних геометричних фігур та ліній.

Мозок шукає взаємодію

Люди дивляться на речі матеріалістично, і це проявляється навіть у віртуальному світі. Ми подумки торкаємося всього, навіть якщо це неможливо фізично. Ми дивимося на зображення предмета та ментально взаємодіємо з ним.

Наприклад, дивлячись на намальовану дверну ручку, ми подумки повертаємо її. Дивлячись на морозиво, уявляємо собі солодкий смак та холодок на язиці. Дивимося на фото гантелі та прикидаємо її важкість. «Що я можу зробити з цим предметом?» – Щоразу цікавиться мозок.

У дизайні дуже важливе розуміння цієї особливості нашого сприйняття. Всі знають про кнопки, які хочеться натиснути. Але це працює для всього дизайну, всіх його форм та елементів. Форми, яких користувачеві так і хочеться торкнутись – найкращі форми.

Принцип «фігура – фон»

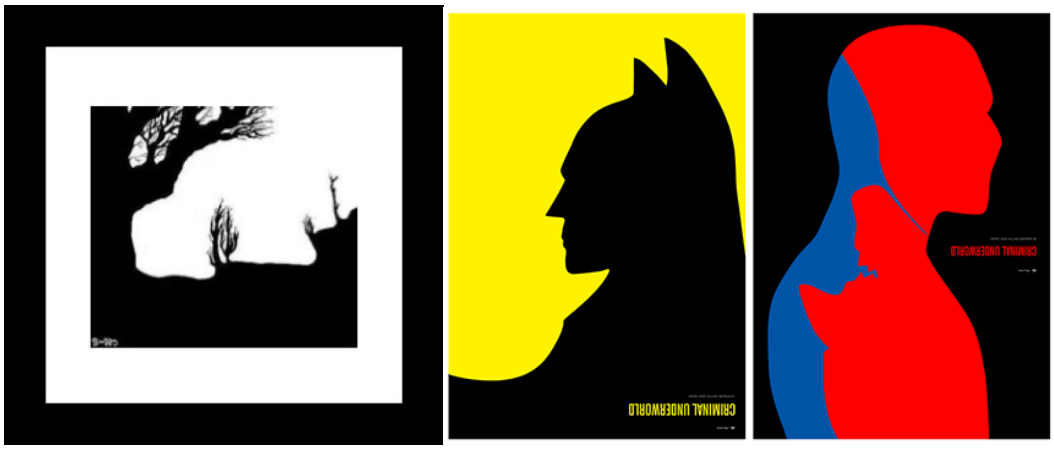
Цей принцип визначає, як наш мозок інтерпретує взаємозв’язок між переднім планом і фоном. Зазвичай ми сприймаємо область меншого розміру як передній

план, а більшого – як фон. Однак ситуація змінюється, якщо і там, і там містяться різні об’єкти чи зображення. Сприйняття починається з того, що око відокремлює фігури (об’єкти) від фону.

Чим стабільніше співвідношення «фігура та фон», тим простіше ми можемо сфокусувати увагу нашої цільової аудиторії саме на тому, що ми хочемо їм показати.

У збільшенні стабільності нам можуть допомогти два взаємопов’язані принципи сприйняття: площа. З двох об’єктів, що перекриваються, «гачковою» фігурою (незалежно від кольору) буде та, чия площа менша.

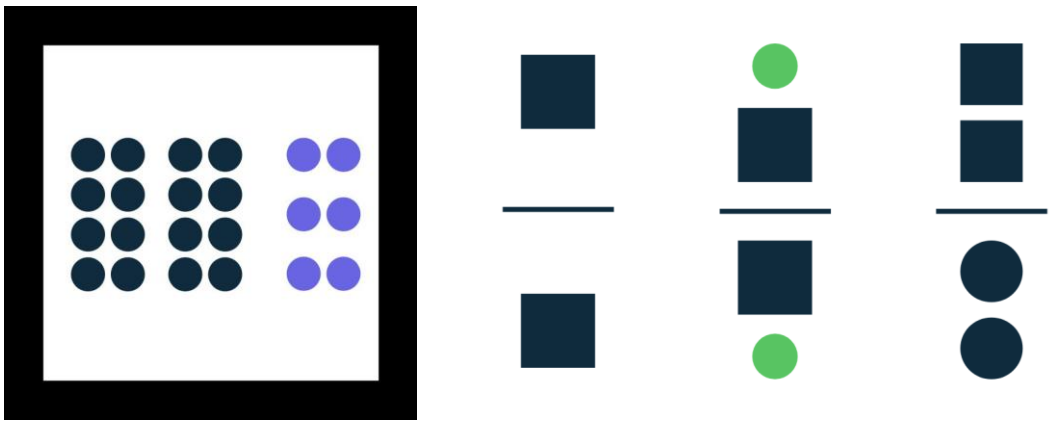
Випуклість. Не увігнуті, а опуклі форми зазвичай сприймаються як фігури.

Принцип близькості

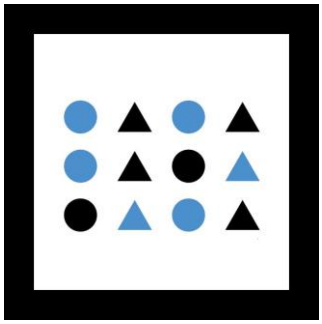
Об’єкти, розміщені близько один до одного, сприймаються як пов’язані між собою, на відміну від тих, які розташовані на великій відстані. Причому це правило діє, незалежно від кольору та форми елементів.

Наприклад, коли ми читаємо текст, то сприймаємо групу літер, які розташовані близько, як одне слово.

Принцип подібності

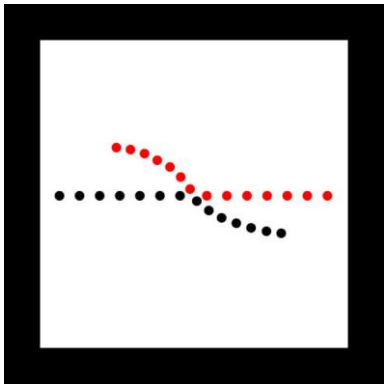
Об’єкти, що мають аналогічні візуальні характеристики (наприклад, форма, колір, розмір), сприймаються як взаємопов’язані, на відміну від елементів, які не мають цих характеристик.

Принцип спільної долі

Об’єкти, що рухаються в одному напрямку, навіть якщо вони дуже різні, сприймаються як більш пов’язані, ніж елементи нерухомі, або ті, що рухаються в різних напрямках.

Незалежно від того, як далеко один від одного розміщені елементи, або наскільки вони не схожі, вони все одно сприйматимуться, як пов’язані один з одним, якщо рухаються і змінюються синхронно.

Лінія, як ключовий елемент утворення будь-якої візуальної конструкції може: з'єднувати, підтримувати, оточувати, перетинати інші візуальні об'єкти; окреслювати контури, надавати форму площинам; візуалізовувати поверхню площини. Роль лінії у візуальній конструкції залежить від її направленості. Вертикальна лінія відтворює стан рівноваги відносно сили тяжіння, горизонтальна лінія втілює стабільність земної поверхні, об'єкт у стані спокою, похила лінія – не врівноважена, динамічна і візуально активна.

Виразність лінійного зображення залежить від характеру лінії, її довжини, товщини, тону, кольору. Користуючись означеними властивостями лінії, можна досягти різних ефектів при заповненні площини. Звідси прямизна і кривизна, різкість і плавність, кутастість і ламаність, хвилястість – є відповідними позначеннями якісної виразності площинної форми.

Лінії виражають не тільки узагальнені відчуття якості предметів, а й емоційний вплив: відчуття руху, стан спокою або напруженості, статичну рівновагу або динаміку, плавність, текучість, спрямованість тощо. Емоційна реакція на лінії пояснюється тим, що вони мають конфігурацію, пов'язану з уявою про спокій, рух, політ тощо. Якщо лінія є контуром форми, то плавність чи ламаність лінії, її характер виявляє пластичні якості форми. Лініям також властиве відтворення асоціативного образу, оскільки сприйняття форми повністю залежить від характеру лінії, що є її контуром. У лінії завжди закладений рух, що може бути стрімким чи повільним, цілеспрямованим чи хаотичним, що формує різноманітні образи. Кількаразове повторення лінії одного виду підсилює характер образу.

Лінія лежить всіма своїми точками на поверхні форми і цим підкреслює її площинність, однак за допомогою ліній можливим є вирішення просторових завдань. Контур може передати ілюзію об’єму форми. Наприклад лінеарне перспективне зображення форми куба може виглядати об'ємним, якщо лінія буде зменшувати свою товщину по мірі віддалення й збільшувати по мірі наближення.

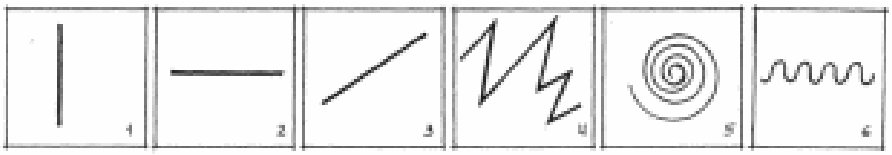

Рисунок 4 - Емоційна дія ліній на реципієнта: потяг у гору (1), одноманітність, сталість (2), нестійкість, падіння (3), змінний рух (4), обертання (5), рівномірний рух, погойдування (6).

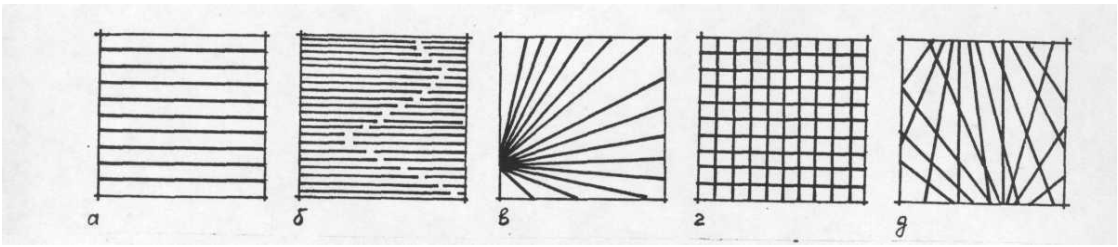

Рисунок 5 – Розміщення ліній: а) паралельно без розривів; б) паралельно з розривами; в) лінії виходять з однієї точки; г) перетинаються; д) перетинаються під різними кутами.

Використовуючи різні види ліній та різні способи їх розміщення можна досягти цікавих оптичних ефектів: підкреслити площинність і зруйнувати її, викликати відчуття руху, зламу, випуклості або увігнутості; підкреслити об’єм, багатоплановість, глибину, деформацію площини.

ТЕМА 3

Система композиційних закономірностей. Закони, засоби гармонізації композиції

Композиційні закони. У композиції творів декоративно-прикладного мистецтва крім головних законів діють закони масштабу, пропорційності та контрасту. Порівняно із головними вони мають вужче застосування у системі мистецтв, однак у декоративно-прикладній композиції без них не обійтися.

Закон масштабу. Серед творів декоративно-прикладного мистецтва трапляються такі, що мають однакову форму, але різну величину (внаслідок певних функціональних вимог), наприклад, набір фарфорових чайників, тарілок, майолікових збанків, мисок, дерев'яних ложок тощо. Зрозуміло, величина цих предметів мусить мати якісь розумні межі – від дуже мініатюрних, через оптимальні до великих розмірів. Людині найзручніші в користуванні предмети оптимальної величини (звичайного масштабу). Звідси, людина в композиції творів декоративно-прикладного мистецтва є своєрідним масштабним еталоном, мірою всіх речей. Закон масштабу розкриває логічно і художньо мотивовані метричні співвідношення між людиною і твором, між оточуючим середовищем і твором, між його елементами та загальними габаритами форми.

Різноманітне використання масштабів переважно зводиться до трьох основних випадків. Перший – застосування звичайного антропометричного масштабу, враховуючи також те, хто тим предметом має користуватися — чоловік чи жінка. Інколи масштаб набуває чітких «особистісних» ознак (наприклад, речі одягового призначення, ювелірні прикраси тощо). Другий випадок передбачає втілення у композиції зменшеного масштабу (предмети для дітей, дитячі іграшки, сувенірні вироби і т. ін.). Третій випадок зводиться до свідомого збільшення масштабу – гіперболізації, що сприяє вияву відчуттів урочистості, піднесеності, декоративності. У цьому масштабі виготовляли переважно твори, пов’язані із оформленням інтер’єру, ритуальні й культові предмети (наприклад, давні кам’яні вази і сучасні з шамоту, металева пластика

освітлювальних приладів і штахет, ритуальні чаші з дорогоцінного металу XV-XVI ст., церковні й різьблені дерев'яні свічники на підлогу і под.).

Твори надмірно великого масштабу без жодного логічно-художнього мотивування кваліфікуються як такі, що позбавлені масштабу – амасштабні. Великий посуд гіпертрофованого масштабу виробляли цехові ремісники XVII-XIX ст. під час складання іспиту на звання майстра.

Відповідного масштабного ефекту можна досягти не лише змінюючи величину форми, а й пластичними й графічними засобами декору. Вирішальну роль при цьому відіграє ступінь розчленованості об'ємно-просторової форми пластичними деталями або орнаментом. Таке розчленування форми дає відповідний оптичний ефект, що впливає на сприйняття твору в більшій або меншій масштабності. Наприклад, із двох ваз однакових розмірів і форми більш масштабною здаватиметься та, котра менше розчленована. У станкових і монументально-декоративних видах мистецтва цей прийом називають монументалізацією.

Таким чином, закон масштабності демонструє широкі можливості емоційного впливу, підкреслює виразність величини декоративно-прикладної форми щодо людини й навколишнього середовища.

Виявлення масштабності в композиції забезпечують закони пропорційності та контрасту, засоби ритмічної організації форми.

Закон пропорційності передбачає інтуїтивну або свідому організацію прийомів плоскісного та об'ємно-просторового формотворення на основі кратних і простих співрозмірних величин.

У композиції декоративно-прикладного мистецтва пропорційна співрозмірність форми не знайшла такої досконалої й детальної розробки, як у теоретичних працях майстрів архітектури. Однак, аналізуючи форму давньоєгипетського кам'яного посуду, можна виявити кратні й прості співвідношення між основними величинами. Кратні відношення дають ціле

число повторення квадрата в прямокутнику, або куба в паралелепіпеді – 1 : 1, 1 : 2, 1 : 3, 1 ; 4 і т. д.

Прості відношення мають в собі модуль, що вміщається ціле число раз за двома або трьома координатами (2:3; 3:4, 2:5; 3:5; 4:5; 5:6). Отже, простими відношеннями ми досягаємо чіткої співрозмірності площинних і просторових форм, що грунтується на їхньому гармонійному зв'язку. Зразок широкого застосування закону пропорційності у поєднанні елементів форми добре виявлений в античному посуді.

Складні ірраціональні відношення (наприклад, золотий перетин – 1,62... : 1) рідко зустрічаються у композиції декоративно-прикладного мистецтва і сумнівно, щоб вони вносились із свідомим розрахунком майстра.

Таким чином, закон пропорційності – гармонійне поєднання пропорцій частин, елементів у єдине ціле. Він дає змогу уточнити форму, знайдену на основі головних композиційних законів, підпорядковуючись провідній конструктивно-художній ідеї.

Закон контрасту грунтується на філософському законі єдності і боротьби протилежностей, тому неможливо вичерпно окреслити всю широчінь його функціонування, роль і значення. Але у мистецтві художник вільний у виборі тотожностей, нюансу чи контрасту.

Тотожність виявляв найпростішу композиційну залежність повторення різних величин (1:1) – метричних, ритмічних, пластичних, тональних, кольорових і т. ін. Тотожні повторення застосовують при виготовленні наборів (ансамблю) однотипних речей: чашок, тарілочок у порцеляновому сервізі, точених з дерева місткостей для сипких продуктів тощо. На тотожних повтореннях грунтується рапортна сітка в орнаментах.

Композиційні відношення, що наближаються до повторення різних елементів, величин, властивостей площинно-просторової форми, називаються нюансами (буквально – відтінок, ледь помітна різниця). У нюансних композиційних відношеннях подібність при повторюваності виступає сильніше, ніж різниця, а

тому вони, як і тотожні, є засобом вираження цілісності й спокою у творах. Наприклад, розглядаючи форму глечика, котрий має сферичний тулуб і циліндричну шийку, можна зауважити: перехід між цими частинами форми здійснено м'яко, ледь помітно (нюансні відношення). У таких же відношеннях перебуває і пластика ручки глечика порівняно із сферичною формою. Отже, нюанс – це відношення близьких за властивостями композиційних ознак предмета.

Збільшуючи нерівність у співвідношенні величин, характері властивостей предмета, ми водночас зменшуємо їх подібність, і переваги набуває розбіжність. Активно виражені відміни, нерівності та їхні протиставлення у структурі твору створюють контраст композиції. В об'ємно-просторовій формі композиційні контрасти відбиті переважно співвідношеннями протилежних пар, а саме: а) метричний контраст форми (розмірів): низька – висока, вузька – широка; б) пластичний контраст форми: елемент – частина, вигнута – опукла, статична – динамічна, симетрична – асиметрична; в) контраст матеріалу (текстура, фактура, тон, колір): виразна текстура – ледь помітна, гладка – шорстка, світла – темна, тепла – холодна тощо; г) контраст конструктивної ідеї (функції) форми.

Орнаментальна композиція має свій спектр контрастів: а) контраст конструк-тивної ідеї (домінанти) мотиву, рапорту; б) метричний контраст мотиву, рапорту: відкритий – закритий, трьохкомпонентний; в) пластичний контраст мотиву, рапорту: динаміка – статика, ритміка – аритмічність, центр – центричність, симетрія – асиметрія; г) контраст матеріалу (фактура, тон, колір): гладка – шерстка, світла – темна, монохромна – поліхромна; д) контраст засобів виразності: лінія – пляма, площинність – рельєфність, силует – ажурність.

Контраст у композиції має широке, універсальне значення. Він охоплює всі пари контрастів – композиційних прийомів і засобів виразності, інколи торкається й конструктивної ідеї твору. Однак це не означає, що всі контрасти мусять бути використані в одній композиції. Художник завжди стоїть перед проблемою вибору відповідного характеру контрастів, що розкривають

художній образ твору, посилюють його виразність. У композиції найчастіше застосовуються поряд тотожні, нюансні й контрастні відношення. Наприклад, тотожні відношення форми посуду спостерігаються у традиційних гуцульських дерев'яних виробах (так звані двійнята, трійнята, чвурнята; ручка у вигляді кільця з'єднує ці посудини і водночас контрастує формою й масштабом; обручі в м'якому нюансному зіставленні обперізують клепки, підкреслюючи циліндричну форму).

Таким чином, за законом контрасту взаємодія відповідних пар (елементів) посилює і загострює їхню контрастність, а взаємодія тотожніх і нюансних елементів послаблює виразність сприйняття.

Композиційні прийоми на відміну від законів належать до нестійких факультативних категорій, відіграють важливу роль у розробці конструктивних ідей тектонічної структури та в посиленні пластичної й емоційної виразності композиції.

Прийоми композиції розвивались і збагачувались у практичній діяльності багатьох поколінь народних майстрів, цехових ремісників та професійних митців. У різних народів і в різні епохи виникали свої композиційні прийоми, що відповідали завданням декоративно-прикладного мистецтва свого часу. Одні прийоми композиції, проіснувавши певний час, відходили у забуття разом з ідейними концепціями, котрі їх генерували, на зміну приходили нові. Іншим судилося тривале функціонування протягом багатьох тисячоліть завдяки гнучким варіативним властивостям.

До головних композиційних прийомів відносимо ритм, метричність, симетрію, асиметрію, статику і динаміку.

Ритм – властивість, характерна для багатьох явищ природи, життя людини (ритми обміну речовин, серцебиття, дихання і т. ін.). Ритмічність, повторюваність окремих рухів, циклів характерні для процесів праці, а тому втілюються у матеріальній формі її продуктів. Як відображення закономірностей реального світу, ритм увійшов до всіх видів мистецтва, став одним з необхідних

засобів організації художньої форми. У музиці, танці він виявляється як закономірне чергування звуків або рухів. В архітектурі, образотворчому і декоративному мистецтві відчуття ритму створюється чергуванням матеріальних елементів у просторі. Час у такому ритмі замінено просторовою протяжністю, часова послідовність – просторовою.

Ритм як композиційний прийом декоративно-прикладного мистецтва – це повторення елементів об'ємно-просторової і площинно-орнаментальної форми та інтервалів між ними, об'єднаних подібними ознаками (тотожними нюансами і контрастними співвідношеннями властивостей тощо). Він буває простий і складний. Простий ритм – рівномірне повторення однакових елементів та інтервалів в об'ємно-просторовій та орнаментальній структурі – називається метричним. Один із прикладів метричного порядку – рівномірне розташування «дармовисів» на гуцульських виробах з дерева.

Прийом ритмічності може грунтуватися не тільки на величині й послідовності елементів, йому можуть підпорядковуватися пластичність, фактура, тон, колір тощо. Складний ритм грунтується на поєднанні (накладанні) простих. Кількість комбінацій при цьому безмежна, але протяжність ритмічних структур має кількісні межі. Ритмічна зміна виявляється як мінімум у трьох елементів (наприклад, трьохкомпонентність в орнаменті). Однакові елементи починають складатися у метричний ряд, коли їх три і більше, в противному разі вони сприймаються як самостійні одиниці. Відчуття самостійності елементів, що становлять ряд тектонічної структури, переборюється остаточно при переході їх кількості через межу, встановлену правилом Міллера (7 ± 2). Збільшення ряду підвищує його виражальну силу, однак надмірна довжина втомлює. Монотонність зростає швидко, коли ритмічний порядок простий, акценти ритму активні.

Метричний і ритмічний композиційні прийоми побудови форми поширюються також на геометричні тіла і подібні тектонічні структури, в побудові яких немає ознак ряду. Так, поверхні сферичну і циліндричну можна

розглядати (кожну зокрема) як підпорядковані метричному порядкові. Всі їхні ділянки тотожні одна одній на всій протяжності, перебувають в однакових умовах і мають одну і ту ж кривизну. Коло, квадрат і всі правильні багатокутники належать до яскраво виражених метричних форм, а криві конусного перерізу (еліпс, овоїд, парабола, гіпербола) і спіралі – до ритмічних фігур. Конус і піраміда метричні по горизонталі й ритмічні по вертикалі. Форма об'ємно-просторових предметів та орнаментальних мотивів подібна до відповідних геометричних тіл і криволінійних фігур.

Якщо для метричних композиційних структур характерна спокійна монотонність, врівноваженість, то ритмічні відзначаються різною частотою – сповільненою і зростаючою. Важливе значення для ритму має напрям. Ритмічна організація композиційних елементів (наприклад, взаєморозміщення орнаментальних мотивів на площині) може здійснюватися в одному, двох або чотирьох напрямках (сітчаста композиційна схема орнаменту).

Об'ємна і плоскісна тектонічна структура творів декоративно-прикладного мистецтва грунтується на явних і прихованих ритмах, які сильно впливають на емоції людини в процесі художнього сприйняття. Ритм відбиває і монотонний спокій, і легке хвилювання, і стрімку бурхливу рішучість.

Симетрія як композиційний прийом – це чіткий порядок у розташуванні, поєднанні елементів, частин відповідної тектонічної структури творів декоративно-прикладного мистецтва. Принцип симетрії зустрічається у природі (наприклад, кристали, листя, квіти, метелики, птахи, тіло людини тощо). Симетрія вносить у мистецькі твори порядок, закінченість, цілісність, асоціюється з вольовою організацією форми і декору.

Відомі три типи симетрії

Перший – найпоширеніший – так звана дзеркальна симетрія. Фігури або зображення, розміщені в одній площині, діляться лінією на однакові частини аналогічно відображенню у дзеркалі. Цим типом симетрії наділені більшість об'єктів рослинного і тваринного світу, а також людина. В орнаментах і

декоративних зображеннях застосовуються різновиди дзеркальної симетрії: дві стрічкові структури, три сітчасті, п’ять розетових.

Другий тип симетрії – трансляція або перенесення – відрізняється простотою. Симетричні фігури, котрі суміщаються на площині одна з одною, можуть переноситися вздовж однієї або двох осей, утворюючи в першому випадку сім стрічкових орнаментальних структур, сімнадцять сітчастих і чимало розетових. Третій тип симетрії застосовується для об’ємних тіл обертання. Симетрична фігура переміщується рівномірно щодо осі, перпендикулярної до центру основи, крутиться навколо неї, залишаючись все ж у межах кривої. Симетрію такого типу називать циклічно-обертовою. Від кількості циклів суміщення фігури самої з собою (протягом повного оберту) залежить різновид циклічно-обертової симетрії: 3-го порядку, 4-го порядку, 5-го порядку і т. д. Приклади цієї симетрії можна знайти в природному середовищі (квіти Ірису, троянди, шишки, морські зірки) та найбільше їх серед продукованих людиною предметів (посуд та інші вироби, виготовлені технікою бондарства, токарства і гончарства).

Математично точна симетрія рідко зустрічається і в природі, і в творах мистецтва. Якщо відхилення від ідеальної симетрії невеликі, така композиційна структура називається дисиметрією. Порушення симетрії може застосовуватись з метою посилення виразності форми та її гострішого емоційного впливу на людину.

В орнаментальних дзеркально-симетричних композиціях є чітко виражений центр (крім стрічкової і сітчастої відкритої структур).

Асиметрія – це відсутніть жодної симетрії. Асиметрія відбиває невпорядкованість, незавершеність. За своєю суттю вона індивідуальна, тоді як симетрія грунтується на певній типологічній спільності, їй підпорядковуються твори, наділені симетрією даного типу. Наприклад, розетові композиції з центральною променевою симетрією (дерев’яні різьблені тарелі, розетові витинанки, мереживо тощо). Побудову асиметричної форми можна зрозуміти лише сприйнявши структуру цілком, а симетричну композицію можна – і за

фрагментом рапорту. Досить побачити лише чверть килима із дзеркальною двохвісьною симетрією, щоб уявити його загальний вигляд.

У композиції декоративно-прикладного мистецтва симетрія й асиметрія є важливими прийомами організації цілісної форми.

Динаміка та її протилежність статика (врівноваженість) діють на емоції, визначаючи характер сприйняття декоративно-прикладної форми предмета. Контраст відношень утворює динаміку («зоровий рух» у напрямку переважаючої величини). Це однаковою мірою стосується і об'ємних, і площинно-орнаментальних форм. Слабка динаміка пов'язана із нюансними відношеннями елементів. Тотожні відношення величин форми за трьома координатами характеризують статичну структуру. Композиційний прийом динаміки і статики грунтується не тільки на вимірних величинах форми, а й на співвідношеннях інших властивостей (ажурності, тону, кольору, фактури тощо).

ТЕМА 4

Принципи організації форм. Симетрія й асиметрія

Одним із найбільш очевидних способів впорядкування художньої форми є симетрія. Симетрія та асиметрія сприяють художній виразності композиції.

Симетрія – принцип організації композиції, де елементи розташовані правильно щодо площини, осі чи центру.

Відомо **три типи симетрії**:

1. Дзеркальна симетрія – фігури або зображення, розміщені в одній площині, діляться лінією на однакові частини. Аналогічне відображення в дзеркалі.

2. Трансляція або перенесення – відрізняється простотою. Симетричні фігури, котрі суміщаються на площині одна з одною, можуть переноситись вздовж однієї або двох осей.

3. Циклічно-обертова – застосовується для об’ємних тіл обертання.

Симетрична фігура переміщується рівномірно відносно осі, перпендикулярної до центру основи, крутиться навколо неї, залишаючись у межах кривої.

Основна риса симетричної композиції – рівновага, яка міцно тримає зображення. Прагне до стійкості. Зображати таку композицію легко, досить визначити кордони зображення і вісь симетрії, потім повторити рисунок в дзеркальному відображені.

Симетрія є одним з основних засобів досягнення виразності композиції в художньому сприйнятті. Симетрія завжди вважалася однією з умов краси, оскільки вона забезпечує рівновагу композиції, за її законами будують споруди, предмети побуту, визначаючи як практичні вимоги, а й естетичні.

Асиметрія – поєднання та розташування елементів, при яких вісь або площина симетрії відсутня. У такій композиції особливо важлива зорова врівноваженість всіх її частин за масою, фактурою, кольором.

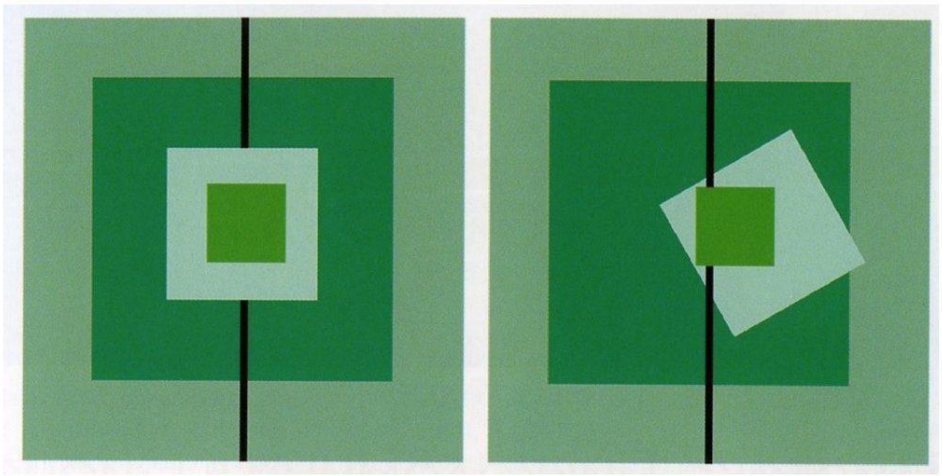
Асиметричні композиції не містять вісі або точки симетрії, формотворчість вільна, але можна думати, що асиметрична композиція знімає проблему

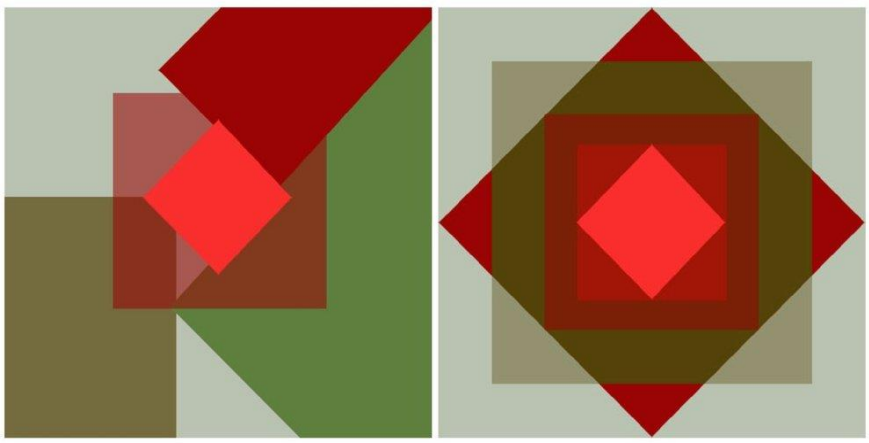
рівноваги. Навпаки, саме в асиметричних композиціях треба особливу увагу приділяти рівновазі як неодмінній умові грамотної побудови картини.

Сховані динамічні можливості даного композиційного засобу пояснюються тим, що рух, який виникає в асиметричній фігурі, не може замкнутись у собі – він переходить на сусідні предмети й оточення.

Дисиметрія – це нюансне відхилення від симетрії. Дисиметрія, як правило, проявляється в асиметричності деталей або їх розташування у формі, яка в цілому симетрична.

Знання основних видів композиційного ладу допомагає вам у створенні складніших композиційних комбінацій, тобто коли ви починаєте комбінувати кілька категорій, з'єднуючи їх в одну, наприклад: динамічну рівновагу, симетричну статику, асиметричну симетрію, симетричну асиметрію.

ТЕМА 5

Статика і динаміка. Метр і ритм

Статика – це стан спокою, форми рівноваги, стійкість самої геометричної основи. Статичні предмети завжди мають явний центр, навколо якого організується форма.

Статичні композиції переважно застосовуються передачі спокою, гармонії, щоб підкреслити красу предметів. Можливо передачі урочистості. Спокійна домашня обстановка.

Предмети для статичної композиції вибираються близькі формою, за масою, за фактурою. Характерна м'якість у тональному рішенні. Колірне рішення будуватися на нюансах – зближені кольори: складні, земляні, коричневі.

В основному задіяно центр, симетричні композиції.

Динаміка – це візуальне сприйняття руху, спрямованості форми.

Динаміка властива як статичним об'єктам (пам'ятники і т.д.), так і предметам, що рухаються (літак, машина, поїзди, птиці і т.д.)

Динаміка, це повна протилежність статики у всьому.

Використовуючи динамічну побудову у своїх роботах, ви зможете яскравіше передати настрій, вибух емоцій, радість, підкреслити форму і колір предметів.

Предмети в динаміці в основному вишиковуються по діагоналі, вітається асиметричне розташування.

Все побудовано на контрастах – контраст форм та розмірів, контраст кольору та силуетів, контраст тону та фактури.

Кольори відкриті, спектральні

У дизайні існує поняття метричних та ритмічних композиційних рядів, на практиці цими законами композиції користується майже кожен дизайнер.

Ритм – властивість, характерна для багатьох явищ природи, життя людини. Ритм увійшов до усіх видів мистецтва, став одним із важливих засобів організації художньої форми.

Ритм – це повторення елементів та інтервалів між ними, об’єднаних подібними ознаками (тотожними нюансами і контрастними співвідношеннями властивостей).

Ритм може бути спокійним і неспокійним, скерованим в один бік або сходитись до центру, спрямованим горизонтально чи вертикально. Велика кількість членувань у горизонтальному або у вертикальному напрямі можуть створити відчуття неспокою.

Існують дві форми ритмів: простий і складний**.**

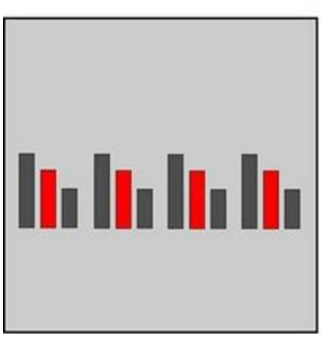
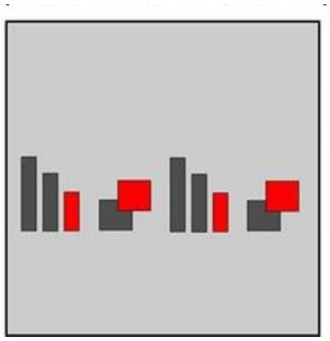
Простий ритм – повторення однакових елементів та інтервалів між ними.

Складний ритм ґрунтується на поєднанні (накладанні) простих ритмів.

В композиції рівномірне чергування елементів визначається словом «**метр**». Самий примітивний, простий, байдужий метр – коли розміри елементів і розміри пробілів однакові.

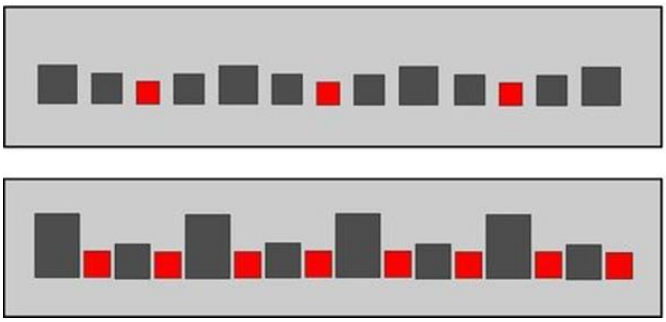
Прийнято виділяти метричні, ритмічні та метроритмічні ряди залежно від характеру та кількості змін.

Метричний ряд – закономірне повторення рівних елементів через рівні проміжки. Метричний ряд повідомляє цілий статичний характер. Метричний ряд може бути простим та складним. Простий метричний ряд ґрунтується на повторенні одного елемента через рівні інтервали. Складний метричний ряд виникає при поєднанні кількох простих метричних рядів, тобто, коли розвивається кілька метричних повторів.

Ритмічний ряд – закономірне повторення, яке ґрунтується на зміні елементів ряду, інтервалів між ними або тих та інших одночасно. Тому виділяють також простий та складний ритмічний ряд. Ритмічний ряд повідомляє цілому

динамічний характер за рахунок можливого характеру змін (наростання або зменшення інтервалів між елементами, наростання або зменшення розмірів елементів, зміна кольору і так далі). Для побудови ритмічного ряду необхідно 4-5 елементів, оскільки ще 3 елементи не справляють враження закономірного повтору.

Метро-ритмічний ряд характеризується наявністю кількох простих рядів, що складаються в композицію.

Застосування ритму у дизайні.

У хорошому дизайні, як у музиці, є ритм. Багато хто думає, що функція ритму лише естетична, проте краса – лише мала частина його потенціалу.

Використовуючи лише візуально-графічне повторення, можна привернути і звернути увагу людини, стимулювати його запам’ятати інформацію, викликати певні емоції та бажання.

Ритм спрямовує рух нашого погляду по поверхні сторінки від картинки до тексту, а під час переходу на наступну сторінку миттєво допомагає знайти логічне продовження у потрібному місці.

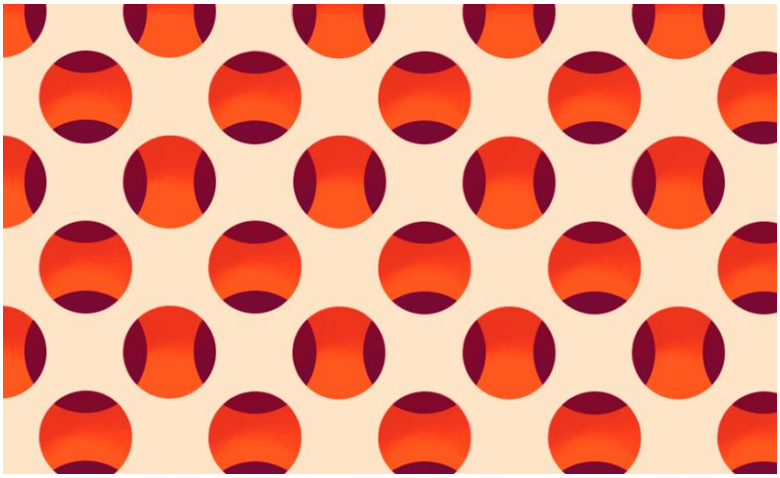
Повторення також відповідає за впізнаваність образу. Ефективність символу (логотипу) залежить не лише від дизайну, а й від того, скільки людей бачать його щодня.

Створюємо ритм. Варіації ритмів

Існують повторення форми, кольору, тону, текстури, акцентуації, напрями та рухи. Ритм організовує, упорядковує та надає руху елементам.

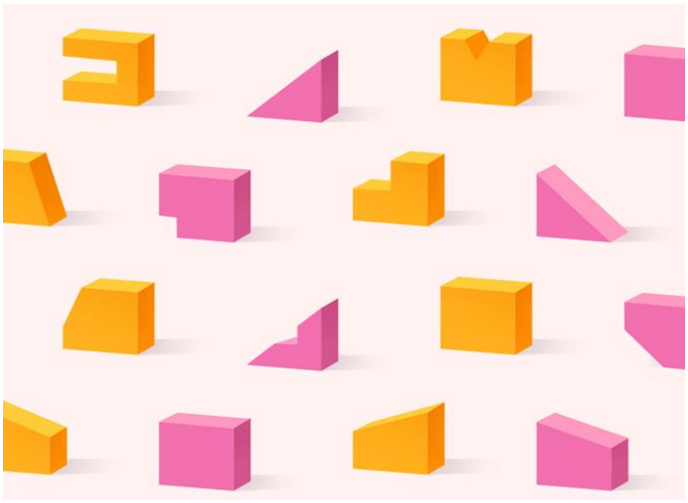
1. Ритм форми

Повторення геометричних постатей створює ритм.

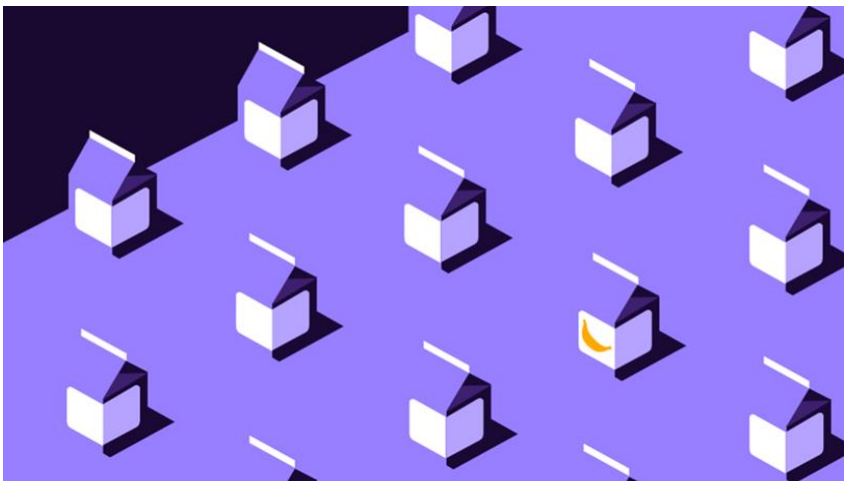
2. Ритм кольору

Багаторазове застосування тих самих кольорів сприяє єдності дизайну та ритмічності.

3. Ритм тону

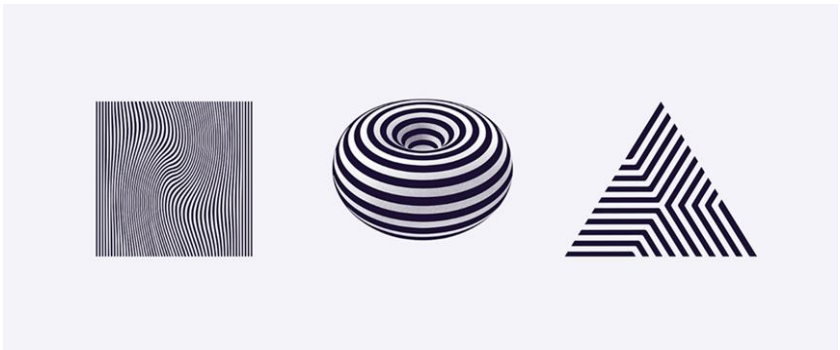
Можна задавати ритм шляхом зміни насиченості кольору. Якщо фарбувати елементи дизайну різними тонами того самого кольору, робота набуде гармонійного ритму.

4. Ритм ліній

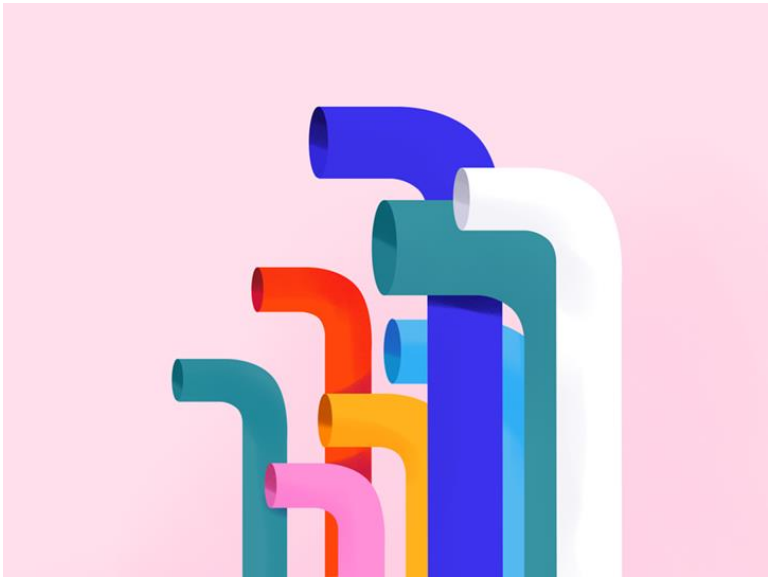
Акуратно розташовані лінії посилюють порядок у композиції.

Лінії можуть змінювати товщину, довжину чи конфігурацію. Це створює відчуття динаміки.

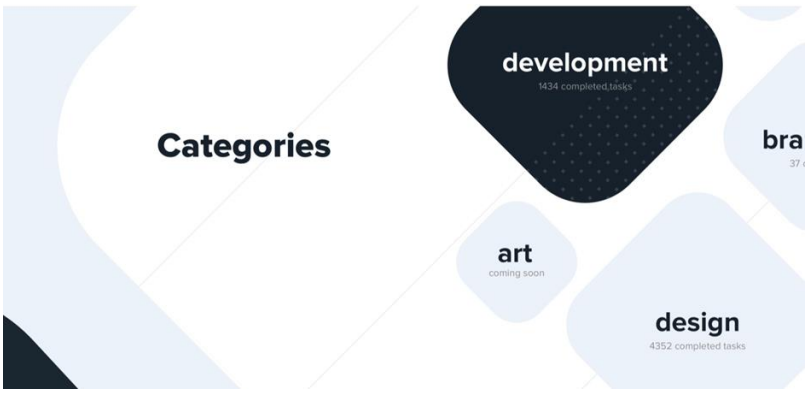
5. Масштабування

Масштабування елементів це ще один спосіб створення ритму. Цей прийом також допомагає задати напрям погляду глядача.

6. Акценти

Ритм можна створювати, поєднуючи та акцентуючи кольором секції чи групи елементів.

Ритмічні помилки

Зображення елементів з однаковими масами та рівномірними проміжками між ними викликають неприємне відчуття у глядачів, яке вони найчастіше не можуть пояснити і просто говорять про картинку, що вона невдала. Ворогом гарного дизайну є монотонність.

ТЕМА 6

Художні засоби композиції: пропорції та масштаб, фактура та колір, матеріал та конструкція

Існують формальні і в той же час реальні прийоми композиції і відповідні їм засоби, якими художник користується в процесі створення твору. До композиційних прийомів належать: групування, накладання і врізання, членування.

Групування

Цей прийом являється найрозповсюдженішим і, в сутності, самою першою дією при складанні композиції. Зосередження елементів в одному місці і послідовне розрідження в іншому, виділення композиційного центру, рівновага або динамічна нестійкість, статична нерухомість, чи прагнення до руху – все можливо виконати за допомогою прийому групування. Групування враховує пробіли (простір між елементами). Групувати можна плями, лінії, точки, тіньові і світлові частини зображення, теплі і холодні кольори, розмір фігур, текстуру і фактуру – тобто, все те, що відрізняється одне від іншого.

Накладання і врізання

По композиційній дії це групування, що перейшло межі фігур. Розміщення елементів або їх фрагментів один над іншим, часткове перекриття силуетів являються композиційною схемою картини при передачі ближчих, середніх і дальніх планів, лінійної і повітряної перспективи. Особливо ефектно цей прийом сприймається тоді, коли одночасно використовується зміна кольору, контрасту і масштабу з віддаленістю планів.

Членування

Членування – вторинний прийом, він являється зворотною стороною групування і має справу з уже відомою композиційною основою, даючи твору ритмічну виразність. Типовий приклад побудови композиції за допомогою членування – живописні полотна Філонова, де кожний фігуративний елемент композиції розбивається на ряд кольорових плям, що надає твору особливу

своєрідність, і з точки зору композиції картина сприймається перш за все як сукупність цих плям, а вже потім – як зображення фігур і предметів. Віддати перевагу будь-якому композиційному засобу неможливо. Але це не стосується лише одного – формату. Композиція, як правило, починається з вибору певного формату – тому він і є найпершим засобом. Усі інші будуть розглянуті в довільній послідовності.

Формат

В образотворчому мистецтві поширені три можливі формати – вертикальний, горизонтальний, квадратний. Такі форми композицій, як центрична, впишеться в квадратний формат, лінійно-стрічкова – у активно витягнутий, фронтально-площинна – може вписатись у будь-який (залежно від задачі).

Якщо формат заданий заздалегідь, безпосередньо стає одним із засобів композиції, тому що співвідношення сторін і абсолютний розмір листка одразу визначають можливі форми композиції, ступінь її деталізації, дають поштовх композиційній ідеї. Крім прямокутного формат може бути овальним, круглим, багатокутним, залежно від цього міняються і композиційні задачі.

Фактура, текстура

Фактура – це характер поверхні: гладенька, рельєфна, шорстка. Фактурні показники несуть в собі певні риси композиційних засобів. Фактурою поверхні художник завершує композицію. В графіці фактура рідко використовується. Значно більшу роль має текстура, тобто видимий рисунок поверхні (текстура деревини, тканини, мармур). В деяких випадках саме текстура створює естетичну особливість твору.

Колір.

Спектр (сонячне світло розкладене на частини) став основним засобом класифікації кольорів. Але спектральну смугу зображають у вигляді кольорового кола. Кожний колір у ньому має своє чітко визначене місце. Усі кольори цього кола – хроматичні. Вони володіють трьома основними властивостями або кольоровими якостями – тон, насиченість і світлота.

Кольоровий тон – відтінок, який характеризує колір як червоний, оранжевий, жовтий і т. д.

Насиченість – це ступінь вираження кольорового тону.

Насиченими називають кольори кольорового кола, мало насиченими – висвітлені або затемнені кольори.

Світлість – це ознака, котра визначає колір як світлий або темний. У кольоровому крузі найбільшу світлотінь має жовтий колір, а найменшу – фіолетовий. Світлість інших кольорів визначається їх близькістю до жовтого або фіолетового.

Гармонію кольорів можна розглядати як гармонію колірних відношень, як сукупність колірних комбінацій з урахуванням усіх основних характеристик кольорів:

- однотонові;
- споріднені;
- споріднено-контрастні;
- контрастні.

Композиційні осі

В даному випадку мова йде про напрямок розвитку композиції, осі якої ведуть погляд глядача, створюючи враження руху чи спокою. Такі осі можуть бути вертикальними, горизонтальними, діагональними і перспективними (ті, що йдуть в глибину картини).

Вертикальний напрямок дає враження урочистості, горизонтальний – неспішний рух, діагональна ось – динаміка, підкреслює розвиток.

Особливе місце займають перспективні осі. Вони відповідають природним властивостям очного апарату, втягують погляд в глибину картини і роблять глядача учасником події.

Взаємодіючи з іншими засобами композиції осі часто виступають в комбінації між собою, створюючи хрестоподібні, багатошляхові, складні зв’язки.

Матеріал в дизайні – це те, з чого зроблений дизайн. Це може бути все, що можна побачити, відчути або почути.

Конструкція в дизайні - це те, як організовані елементи дизайну. Це стосується розташування, розміру, форми, кольору та інших візуальних характеристик елементів.

Важливість матеріалу та конструкції:

Матеріал та конструкція впливають на те, як люди сприймають дизайн.

- Вони можуть зробити дизайн більш привабливим, цікавим та ефективним.
- Вони можуть допомогти дизайну досягти своїх цілей.

Види матеріалів:

Аудіальні: музика, звукові ефекти.

Тактильні: текстури, рельєфи.

Інтерактивні: елементи, з якими користувач може взаємодіяти.

Матеріал та конструкція повинні відповідати цілям дизайну.

Вони повинні бути візуально привабливими та цікавими для цільової аудиторії.

Вони повинні бути зручними для користування.

ТЕМА 7

Контраст та нюанси композиції. Види контрастів. Співвідношення або пропорції. Замкнута і відкрита композиції

Контраст, нюанс

Яскраво виражену різницю між елементами називають контрастним співвідношенням. Контраст посилює відчуття різниці між предметами, їх частинами або ознаками. Це дає можливість виділити із групи необхідний предмет або частину в ньому.

Контраст характеризується співвідношеннями протилежних пар:

- метричний контраст форми чи розмірів (низька – висока, вузька – широка);

- пластичний контраст форми: елемент – частина, вигнута – опукла, статична – динамічна, симетрична – асиметрична;

- контраст матеріалу (текстура, фактура, тон, колір); гладка – шорстка, світла – темна;

- контраст конструктивної ідеї (функції) форми.

Незначні відмінності в лініях, плямах свідчать про нюансні відношення. Композиційні відношення, що наближаються до повторення різних елементів, величин, властивостей площинно-просторової форми, називають нюансами (буквально – відтінок, ледь помітна різниця). Нюанс може проявлятись у формі, величині, русі, конструкції, світлості, фактурі, кольорі.

Масштаб і пропорції

Якщо розглядати масштаб всередині композиції, то співвідношення між елементами регулюються пропорціями. Відомий золотий перетин – коли ціле відноситься до більшої частини, як більша частина відноситься до меншої, сприймається гармонійним не тільки відчуттям, але і логічно. Масштабна пропорційність як засіб композиції застосовується постійно, в будь-якому порядку фігур чи предметів.

Масштаб і пропорції є головними засобами передачі перспективи – зменшення елементів в глиб картини створює відчуття простору.

Співвідношення – це зв’язок між двома або більше величинами. Пропорція – це співвідношення розмірів частин цілого.

Важливість співвідношення та пропорції:

Співвідношення та пропорції роблять композицію більш гармонійною та приємною для ока.

Вони допомагають організувати елементи композиції та зробити її більш чіткою.

Вони можуть підкреслити певні елементи композиції та зробити їх більш важливими.

Види співвідношення:

Просте співвідношення: співвідношення двох величин, які можна виразити цілими числами, наприклад, 1:1, 2:1, 3:2.

Складне співвідношення: співвідношення двох величин, які не можна виразити цілими числами, наприклад, золотий перетин.

Види пропорцій:

Арифметичні пропорції: пропорції, в яких розміри частин цілого збільшуються або зменшуються на однакову величину.

Геометричні пропорції: пропорції, в яких розміри частин цілого збільшуються або зменшуються в певну кількість разів.

Приклади співвідношення та пропорції:

Золотий перетин: співвідношення, яке вважається найгармонічнішим, приблизно дорівнює 1,618:1.

Правило третин: правило, яке рекомендує розбивати композицію на дев'ять частин за допомогою двох горизонтальних і двох вертикальних ліній, а потім розміщувати важливі елементи на перетині цих ліній.

Використання співвідношення та пропорції:

Співвідношення та пропорції можна використовувати для визначення розмірів елементів композиції.

Їх можна використовувати для створення візуального ритму та балансу в композиції.

Їх можна використовувати для підкреслення певних елементів композиції.

ТИПИ КОМПОЗИЦІЇ

Замкнута (закрита) композиція

Зображення замкненої композиції вписується в раму таким чином, що воно не виходить за край, а замикається саме на собі. Погляд глядача переходить від фокуса композиції до периферійних елементів, повертається через інші периферійні елементи знову до фокусу, тобто прагне від будь-якого місця композиції до її центру.

Визначною рисою замкненої композиції являється належність поля. В цьому випадку цілісність зображення проявляється в буквальному сенсі – на будь-якому фоні композиційна пляма має чіткі кордони, усі композиційні елементи тісно пов’язані між собою, пластично компактні.

Відкрита композиція

У відкритих композиціях заповнення зображеної площини може бути двояким.

- Зображені деталі вільно виходять за межі картинної площини, їх легко уявити за межами картини.

- Композиційний фокус розміщений у великому відкритому просторі, який надає розвиток руху підпорядкованих елементів. В цьому випадку відсутнє

затягування погляду в центр картини, а присутнє певне домислення не зображеної частини.

- Композиція центробіжна, з поступальним від центру рухом, наче розвивається по спіралі. Вона може бути складною, але завжди рухається від центру. Інколи і сам композиційний центр відсутній, а композиція складається з міні-центрів, що заповнюють простір зображення.

ТЕМА 8

Колір у композиції. Властивості кольору

Дослідження, надані компанією Colorcom, показують, що люди потребують лише 90 секунд для того, щоб зробити підсвідому оцінку продукту, від 62% до 90% – лише на основі кольору. Отже, правильно підібрані кольори можуть бути корисними для покращення конверсії вашого продукту, а також для зручності використання продукту.

Щоб створити гарний дизайн та використовувати кольори більш ефективно, потрібно зрозуміти, як формуються кольори та як вони співвідносяться один з одним. Ось чому студенти в художніх школах, коледжах та університетах вивчають науку теорії кольорів, присвячену природі кольору.

Колірне колесо

Якщо у вас були уроки пов’язані з живописом, то, можливо, ви бачили кола, що складається з різних кольорів. Це називається колірним колесом, яке допомагає зрозуміти, як різні кольори співвідносяться один з одним і як вони можуть бути об’єднані.

Колірне колесо, як правило, будується з первинного, вторинного та третинного кольорів. Первинними є ті три відтінки, які не можуть бути сформовані будь-якою комбінацією інших кольорів. Поєднуючи основні кольори, ми отримуємо вторинні, а суміш основних і вторинних кольорів дає нам третинні кольори, які зазвичай мають назви з двох слів, наприклад, червоно-фіолетовий.

Колірне колесо

Колірне колесо було створене у 1666 році Ісааком Ньютоном схематично, і з тих часів воно пройшло через багато перетворень, але все ще залишається основним інструментом для комбінування кольорів. Основна ідея полягає в тому, що колірне колесо має бути створене, щоб кольори були змішані правильно.

Колірні моделі

Перш ніж почати змішувати кольори, потрібно зрозуміти, що колір має дві різні природи: перші, породжуються світлом, як промені телевізора, другі – «відчутні» кольори, які є поверхнею об’єктів. Ці типи створюють дві колірні моделі, за допомогою яких утворюється колірне колесо: адитивну та субтрактивну.

Адитивна модель кольорів бере червоний, синій та зелений як основні кольори, тому вона також відома як колірна система RGB (read, grean, blue). Ця модель є основою всіх кольорів, що використовуються на екрані. Комбінація основних кольорів у рівних пропорціях цієї системи створює вторинні кольори, які є блакитними, пурпурними і жовтими, але вам потрібно пам’ятати, що чим більше світла ви додаєте, тим яскравішими і світлішими стають кольори.

Результати, отримані шляхом змішування адитивних барвів, часто протидіють інтуїтивно зрозумілому для людей, які звикли до субтрактивної колірної системи: фарб, барвників, чорнил та інших матеріальних об’єктів.

Субтрактивна модель отримує кольори шляхом віднімання світла. Вона складається з двох кольорових систем. Перша – RYB (червоний, жовтий, синій), також відома як художня система, що часто використовується в мистецтві, особливо в живописі. RYB була основою для сучасної наукової теорії кольору, яка визначила, що синій, маджента та жовтий кольори – це найефективніший набір з трьох кольорів для об'єднання. Так була сформована модель кольорів CMYK.

Вона переважно використовувалася в друці. А коли до фотомеханічного друку додали чорне чорнило, ключовий компонент, система отримала назву CMYK (блакитний, маджента, жовтий і чорний – cyan, magenta, yellow, black). Без цього додаткового пігменту, найближчим до чорного, виходив брудно коричневий колір.

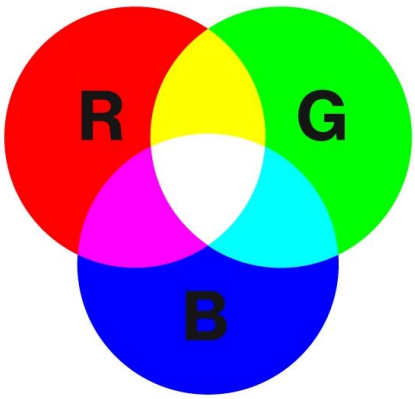
Різниця між RGB та CMYK

Адитивна проти субтрактивної

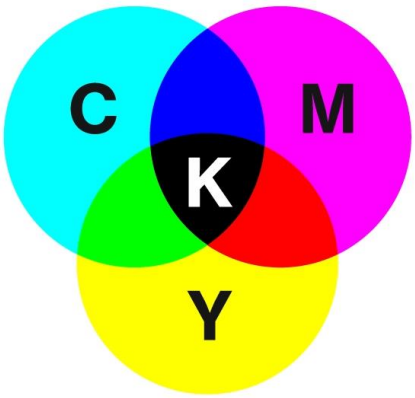
Ви повинні пам'ятати основну різницю між цими двома системами: адитивна для цифрових екранів і субтрактивна для поліграфії.

Якщо дизайн-проект, над яким ви працюєте, призначено для друку, не забувайте про просте, але важливе правило: кольори, які ви бачите на екрані, ніколи не виглядають так само у друкованому вигляді. Адитивний колірний спектр ширший, ніж CMYK, тому дизайнери рекомендують конвертувати свої проекти у субтрактивну систему кольорів перед друком, щоб вони могли бачити результат, близький до того, що вийде у друці.

Однак, якщо ви працюєте з цифровими продуктами, колірна система RGB є мудрим вибором, оскільки це дозволяє створювати дивовижні речі з широким колірним спектром.

RGB

CMYK

Кольори поділяються на дві великі групи: хроматичні і ахроматичні. Хроматичні («кольорові») – що містяться в спектрі і похідні від них - кольору від червоного до фіолетового і їх висвітлені або затемнені варіації. Ахроматичні («чорно-біле») – відсутні в спектрі, що утворюються при відображенні або поглинанні всього спектра в рівній мірі – чорний, білий і похідний від них сірий.

Властивості кольору можна розділити на об’єктивні і суб’єктивні. Об’єктивні властивості є наслідком розуміння кольору як фізичного явища. Суб’єктивні чинники – це особливості людського зору і сприйняття, вплив кольору на психіку людини, ілюзії колірного зору.

До основних властивостей кольору відносяться колірний тон, світлина і насиченість.

Тон (кольоровість) – Колірне відчуття, назва кольору і його відтінків. Наприклад: жовтий, синій, червоний, лимонний, коричневий, хакі і т. д.

Світлота (яскравість) – властивість, що виражає близькість ахроматичних і хроматичних кольорів до білого або чорного. З точки зору фізики, це величина, що характеризує щільність світлового потоку, відбитого пофарбованим предметом в напрямку спостерігача. Чим більше світла відбилося – тим світліше колір поверхні. Світлота – єдина характеристика ахроматичних кольорів.

Максимальну світлоту з усіх можливих кольорів має ідеально біла поверхня, а мінімальну – ідеально чорна.

Насиченість – ступінь вираженості колірного тону. Насиченість є показником сили і чистоти кольору. Насиченість будь-якого тону зменшується від додавання до нього ахроматичих кольорів – білого, чорного або сірого. При додаванні білого і більш світлого сірого зменшується насиченість і збільшується світлота, при додаванні чорного і більш темного сірого зменшується насиченість і світлота, при додаванні рівного сірого зменшується насиченість. При змішуванні двох хроматичних кольорів в більшості випадків насиченість отриманого кольору менше насиченості вихідних тонів

Чистота – це близькість кольору до спектрального. Чистота спектральних кольорів приймається за одиницю.

ТЕМА 9

Кольоровий образ форми. Композиційний центр як засіб виразності композиції

Кольоровий образ форми

Колір – це не просто візуальна характеристика, а й потужний інструмент, що здатен не лише передавати емоції та настрій, але й підкреслювати форму об’єкта, надавати їй об’єму та глибини.

Властивості кольору:

Колірний тон: цей параметр визначає місце кольору в спектрі (червоний, жовтий, синій тощо).

Світлота: це ступінь відмінності кольору від білого або чорного.

Насиченість: це ступінь чистоти кольору, його відмінність від сірого.

Вплив кольору на сприйняття форми:

Теплі кольори (червоний, помаранчевий, жовтий) візуально наближують об’єкт, роблять його більшим і важчим.

Холодні кольори (синій, зелений, фіолетовий) візуально віддаляють об’єкт, роблять його меншим і легшим.

Світлі кольори візуально збільшують об’єм, роблять форму більш легкою та повітряною.

Темні кольори візуально зменшують об’єм, роблять форму більш тяжкою та статичною.

Кольорові контрасти:

Контраст за кольоровим тоном: протиставлення кольорів, що знаходяться на протилежних сторонах колірного кола.

Світлотний контраст: протиставлення світлих і темних кольорів.

Контраст за насиченістю: протиставлення насичених і ненасичених кольорів.

Використання кольорових контрастів:

Підкреслити форму об’єкта.

Виділити певні елементи композиції.

Створити відчуття динаміки або статики.

Передати емоції та настрій.

Приклади використання кольорового образу форми:

- Картина «Крик» Едварда Мунка: використання контрастних кольорів (червоного та зеленого) підкреслює емоційну напругу та тривогу.
- Картина «Нічне кафе» Вінсента Ван Гога: використання теплих та холодних кольорів створює відчуття динаміки та простору.
- Картина «Кувшинки» Клода Моне: використання світлих та темних кольорів передає відчуття легкості та повітряності.

Композиційний центр

Композиційний центр – це візуальний центр композиції, точка, на якій концентрується увага глядача. Він може бути підкреслений різними засобами:

Кольором: контрастним кольором, світловим акцентом, тощо.

Формою: розміром, контуром, розташуванням.

Лініями: що сходяться до однієї точки.

Світлом: світловим акцентом, тощо.

Функції композиційного центру:

Об’єднує всі елементи композиції.

Створює візуальну рівновагу.

Підкреслює головну ідею твору.

Види композиційного центру:

Симетричний: розташований по центру композиції.

Асиметричний: розташований не по центру композиції.

Приклади використання композиційного центру:

Картина «Мона Ліза» Леонардо да Вінчі: композиційний центр підкреслений м’якою посмішкою та поглядом Мони Лізи.

Картина «Дев'ятий вал» Івана Айвазовського: композиційний центр підкреслений розміром та розташуванням хвилі.

Засоби підкреслення композиційного центру:

- Контраст: контраст кольору, світла, насиченості, розміру, форми.
- Розташування: розташування на перетині ліній, золотий перетин, правило третин.
- Використання деталей: акцентування деталей, що ведуть до композиційного центру.
- Сюжет: підпорядкування сюжету композиційному центру.

Приклади використання композиційного центру в різних видах мистецтва:

Живопис: «Трійця» А. Рубльова, «Сикстинська Мадонна» Рафаеля, «Чорний квадрат» К. Малевича.

Скульптура: «Давид» Мікеланджело, «Мислитель» О. Родена.

Архітектура: Парфенон в Афінах, Тадж-Махал в Індії.

Важливість вивчення кольорового образу форми та композиційного центру:

Розуміння цих понять допомагає краще сприймати твори мистецтва.

Розвиває навички композиції у власній творчості.

Допомагає використовувати колір та композицію для досягнення певного ефекту.

Кольоровий образ форми та композиційний центр – це два важливих інструменти, які допомагають художнику створити виразну та гармонійну композицію. Розуміння їх принципів допоможе вам краще сприймати твори мистецтва та створювати власні композиції.

ТЕМА 10

Поняття «оптичної ілюзії». Оптична ілюзія, особливості зорового сприйняття. Види оптичних ілюзій

Якщо пояснювати просто, **оптичні ілюзії** – це зображення або картини, які ми бачимо інакшими, ніж вони є насправді. Термін «ілюзія» походить від латинського слова illusio, що означає «обман» і точно описує природу цих візуальних ефектів.

Оптичні ілюзії виникають через розбіжності між сприйняттям і реальністю. Наша зорова система працює таким чином, щоб забезпечувати цілісну репрезентацію дійсності. Водночас використані певним чином подразники на кшталт візерунків, світла, перспективи, кольору або руху можуть обманювати наш мозок, змушуючи його неправильно інтерпретувати зображення, що призводить до виникнення ілюзії.

Як працюють оптичні ілюзії

Ми сприймаємо навколишній світ через органи чуття, а потім мозок інтерпретує отриману сенсорну інформацію, формуючи свідоме сприйняття реальності. Однак цей процес не є бездоганним, і певні візуальні сигнали

можуть змусити наш мозок неправильно інтерпретувати побачене, що призводить до появи оптичних ілюзій.

Ось кілька основних принципів роботи оптичних ілюзій:

Припущення мозку. Мозок робить припущення на основі минулого досвіду. Наприклад, він припускає, що світло йде згори, оскільки у повсякденному житті так зазвичай буває із сонцем або штучним освітленням. Це припущення може впливати на те, як ми сприймаємо форми й кольори на зображенні.

Сприйняття глибини. Наш мозок звик інтерпретувати двовимірні зображення як тривимірні, щоб зрозуміти навколишній світ. В ілюзіях можуть використовуватися певні елементи, щоб двовимірний малюнок виглядав тривимірним або щоб здавалося, що об’єкти ближче чи далі, ніж насправді.

Колір і яскравість. Об’єкт може виглядати по-різному залежно від оточення, навіть якщо його колір не змінився. Це відбувається, тому що наш мозок автоматично коригує кольори залежно від умов освітлення.

Сприйняття руху. Деякі ілюзії створюють ефект руху на статичному зображенні. Це так звані рухомі ілюзії. У них використовують повторювані візерунки, розміри та кольори, щоб змусити наш мозок вважати, наче елементи зображення рухаються.

Мультистабільне сприйняття. Такі ілюзії виникають, коли зображення можна інтерпретувати по-різному, і наше сприйняття коливається між цими інтерпретаціями. Відомим прикладом є Рубінова ваза, де можна побачити вазу або два обличчя у профіль.

Види оптичних ілюзій

1. Буквальні ілюзії

Буквальні ілюзії представляють сцени або об’єкти не такими, якими вони є насправді. Вони змушують нас бачити те, чого не існує у дійсності. Відомим прикладом є «трикутник Каніша» з ілюзорними контурами трикутника, якого немає на зображенні.

2. Фізіологічні ілюзії

Фізіологічні ілюзії є наслідком надмірної стимуляції очей і мозку подразниками на кшталт інтенсивності, розміру, положення, кольору, руху. Вони виникають через особливості взаємодії нашого мозку і очей. Хорошим прикладом є «Ілюзія післяобразу», коли людина продовжує бачити зображення, навіть якщо об’єкт зник з поля зору.

3. Когнітивні ілюзії

Когнітивні ілюзії виникають через несвідомі висновки, які наш мозок робить під час сприйняття. Вони поділяються на кілька типів:

Подвійні зображення (оборотні фігури). Вони виникають через багатозначність зображення, яке наш мозок може інтерпретувати більш ніж одним способом.

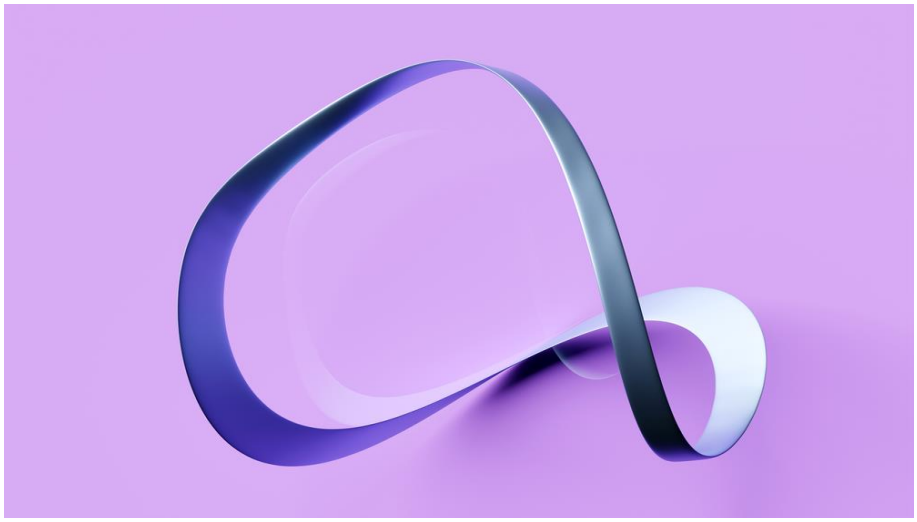
Парадоксальні ілюзії. Ці ілюзії представляють парадоксальні або неможливі об’єкти. Такий вид ілюзій чудово ілюструють “Водоспад” та “Підйом і спуск” М.К. Ешера зі сценами, які суперечать законам фізики.

Ілюзії спотворення. Ці ілюзії викривляють наше сприйняття певного аспекту зображення, наприклад, розміру, довжини або кривизни. Відомим прикладом є «Ілюзія Понцо»: два однакових відрізки на фоні ліній, що сходяться на кшталт залізничного полотна, здаються різними, оскільки мозок інтерпретує лінії як перспективу, і виникає враження, наче верхній відрізок розташований далі.

Фіктивні ілюзії. Суть цих ілюзій у тому, що наш мозок бачить об’єкти або патерни, яких немає в реальності. Хорошим прикладом є вже згаданий «трикутник Каніша».

4. Рухомі ілюзії

Ці ілюзії створюють ефект руху там, де його насправді немає. Популярним прикладом є ілюзія «Змії, що обертаються», де статичне зображення здається рухомим завдяки особливому поєднанню кольору та форми.

Які переваги дає використання оптичних ілюзій у дизайні

1. Приваблення уваги

Завдяки дивовижним ефектам оптичні ілюзії миттєво приваблюють погляд – будь то логотип з прихованим зображенням чи плакат з візерунком, який ніби рухається. Вони привертають увагу глядача і утримують її, що збільшує ймовірність запам’ятовування повідомлення або бренду.

2. Залучення глядачів

Оптичні ілюзії мотивують глядачів придивитися ближче, зрозуміти, як працює ілюзія, і насолодитися дивовижним візуальним ефектом. Це може змусити їх витратити більше часу на дизайн, а отже, покращити їхню залученість у контент.

3. Створення візуального досвіду

Використання оптичних ілюзій може перетворити дизайн зі звичайного на оригінальний і креативний. Такий підхід демонструє глибоке розуміння особливостей візуального сприйняття і здатність мислити нестандартно, що може виділити дизайнера або бренд серед конкурентів.

4. Пояснення складних речей у простий спосіб

Оптичні ілюзії дозволяють дизайнерам передавати складні або абстрактні ідеї у візуально простий і привабливий спосіб. Це може зробити дизайн потужнішим

і посилити його ефект, а також допомогти у донесенні повідомлень, які може бути важко висловити словами.

5. Спрямування уваги глядачів

Дизайнери можуть використовувати оптичні ілюзії, щоб керувати сприйняттям глядача. Наприклад, за допомогою ілюзій можна привернути увагу до певної частини дизайну або спрямувати глядача крізь нього.

6. Створення дизайну, який запам’ятовується

Завдяки своїй незвичній природі дизайн з оптичними ілюзіями часто запам’ятовується набагато краще. Їхнє використання може допомогти бренду або повідомленню виділитися, підвищити його впізнаваність і запам’ятовуваність.

Поради з інтеграції оптичних ілюзій у ваш дизайн

1. Зрозумійте основи

Перш ніж почати, важливо зрозуміти, як працюють оптичні ілюзії та які види ілюзій ви можете використовувати. Розуміння ілюзій і особливостей зорового сприйняття допоможе вам створювати привабливий дизайн.

2. Визначте чітку мету

Зрозумійте, чого ви хочете досягти за допомогою ілюзії: привернути увагу або, можливо, передати певне повідомлення? Чітка мета допоможе вам керувати дизайн-процесом і гарантує, що ілюзія слугуватиме конкретному завданню.

3. Прагніть до простоти

Оптичні ілюзії можуть справляти сильне враження, але вони також можуть перевантажувати або заплутувати глядачів, якщо ними зловживають. Робіть ставку на простоту та ясність у дизайні. Ілюзія повинна підсилювати дизайн, а не відволікати від нього.

4. Тестуйте дизайн

Те, що ви бачите ілюзію, не означає, що її бачать інші. Люди сприймають оптичні ілюзії по-різному. Тому обов’язково тестуйте свої проєкти, залучаючи різних людей, аби переконатися, що ілюзія працює як задумано.

5. Дбайте про доступність

Зважайте, що деякі оптичні ілюзії можуть бути доступні не для всіх глядачів, особливо для людей з порушеннями зору. Важливо пам’ятати про доступність, використовуючи ілюзії у дизайні, щоб ваш контент залишався зрозумілим, навіть якщо ілюзія не сприймається.

6. Враховуйте контекст

Подумайте, де і як буде сприйматися ваш дизайн. Різне оточення, відстань та умови перегляду можуть впливати на сприйняття оптичної ілюзії. Крім того, вам підійдуть далеко не всі ілюзії. Обирайте ілюзію, яка узгоджується з рештою вашого дизайну і підсилює загальне повідомлення або естетику.

8. Не жертвуйте функціональністю

У цифровому дизайні ніколи не варто жертвувати функціональністю заради візуального ефекту. Переконайтеся, що ілюзія не заплутує користувачів і не ускладнює навігацію.

ТЕМА 11

Методи роботи над композицією картини, від задуму до втілення

Композиція в живописі – це взаємне розташування елементів твору, яке має викликати у глядача відчуття єдності, цілісності й гармонії. Це структурна основа картини, малюнка, ілюстрації, зв'язок елементів на полотні одне з одним. Композиція базується на принципах сприйняття і тісно пов'язана зі змістом картини, характером розкриття художнього образу, авторською ідеєю і призначенням твору.

Закони, принципи і правила композиції сформовані на основі закономірностей сприйняття людиною дійсності й світового художнього досвіду.

В образотворчому мистецтві композиція відповідає за грамотне розподілення елементів (фігур, предметів, об'ємів, кольорів, світла й тіні, деталей та напрямків тощо). Це своєрідний скелет твору, за допомогою якого він набуває цілісності, завершеності, взаємозв'язку всіх елементів та підпорядкування їх основній ідеї картини.

Тож основними елементами композиції є малюнок, колір, форма та інші.

Робота художника над композицією включає в себе декілька послідовних етапів. Це пошук теми твору, визначення ідеї картини, вибір сюжету, підбір формату, розміру полотна і техніки виконання. Після цього слід створити структуру ліній майбутнього твору, знайти найвиразніші й характерні пози персонажів, визначитися зі стилізацією картини. Далі – допрацювати рівновагу кольорових і тональних плям у картині, ритм елементів. Наостанок можна підсилити смисловий і композиційний центр, характер та кількість деталей тощо.

Найпростіші композиційні схеми демонструють класичні картини. У них всі елементи композиції покладено в геометричні форми: трикутник, овал, коло, квадрат, прямокутник.

Композиція може бути замкненою або розімкнутою. У першому варіанті всі елементи прагнуть в середину, до центру й оточені з усіх боків невеликим пустим

простором. У розімкнутій композиції всі елементи прагнуть вирватися за межі картини, вони можуть частково виходити за краї зображення або торкатися їх.

У будь-якій картині художник прагне побудувати композицію таким чином, щоб зображувані об’єкти знаходилися в найвиразнішій формі. Усе зайве на картині відкидається, на полотні залишається лише те, що дійсно необхідне і є головним об’єктом твору. Для досягнення такого ефекту й побудови композиції існують певні правила.

Олійний живопис в групі

Правила композиції

Цілісність. Картина повинна сприйматися, як єдине ціле, а не набір окремих елементів.

Наявність композиційного (смислового) центру, який привертає увагу і виділяє головні елементи.

Контраст кольорів, величин, сенсів є необхідним для хорошої картини.

Статика. Чим нижче до краю полотна розміщені елементи, тим вона статичніша. Симетричність елементів теж додає статики.

Динаміка. Асиметричне розташування елементів робить картину більш динамічною.

Золотий перетин. Древні греки вважали: для того, щоб твір образотворчого мистецтва був досконалим, елементи його композиції мають розташовуватися за принципом золотого перетину. Правило золотого перетину в живописі виявляється наступним чином: прямокутне полотно ділять на частини двома вертикальними і двома горизонтальними лініями у пропорції 1:1,618. Найважливіші елементи малюнка повинні знаходитися у точках перетину цих ліній, тоді такий малюнок ми будемо сприймати, як правильний і красивий.

Щоб створювати гармонійні картини, необхідно знати також композиційні прийоми, серед яких виділяють наступні:

Для хорошого малюнку важливі не лише правильно підібрані пропорції, а й правильне заповнення полотна без занадто великих порожніх областей чи, навпаки, перевантаження штрихами чи деталями.

Обираючи розмір і форму полотна для картини, варто враховувати, наскільки гармонійно «впишеться» малюнок у формат полотна.

Не варто малювати тінь від предмета, якого немає на малюнку.

Не потрібно «обрізати» предмети таким чином, що з наявного шматочка неможливо впізнати предмет.

Перед обличчям людини на портреті зазвичай залишають більше простору, ніж за її потилицею.

Якщо на малюнку багато дрібних об’єктів, потрібно розміщувати їх таким чином, щоб справлялося враження, що вони продовжуються за межами полотна.

Якщо ви малюєте групу предметів, то спочатку намітьте всі предмети, як одну велику масу, потім окремі предмети в ній, а потім деталі.

Типи композиції, її прийоми можна розглянути на прикладі деяких творів мистецтва. Так, якщо поглянути на відому картину Яна ван Ейка «Портрет подружжя Арнольфіні», можна побачити, що її елементи рівномірно заповнюють простір, не перекривають одне одного, розміщуючись нижче або вище на полотні. Цей тип композиції бере свій початок в епоху Ренесансу. Твори цього типу складаються з двох планів: добре розвиненого переднього плану з певною дією і другого плану з архітектурним чи природним пейзажем.

Побудувати простір композиції можна також за допомогою кольору. Прикладом цього прийому є картина Михайла Врубеля – «Бузок». Тут задачу композиції (зображення людини на передньому плані й квітучого бузку – на другому) художник вирішив лише за допомогою кольору.

Розуміння правил і прийомів композиції дозволить вам не лише правильно вибудовувати елементи картини, а й робити досконалі фотографії, адже композиційні «хитрощі» цих видів мистецтва практично не відрізняються.

ТЕМА 12

Властивості та засоби композиції при вивченні образотворчих та формотворчих властивостей природного середовища

Вивчення образотворчих та формотворчих властивостей природного середовища допомагає нам створювати художні композиції. Природа, з її багатою різноманітністю форм, кольорів, текстур та світлових ефектів, є джерелом натхнення для багатьох художників та дизайнерів. Давайте розглянемо, які властивості природи ми можемо використовувати під час створення композицій, і які засоби композиції допомагають у цьому процесі.

1. Властивості природного середовища:

Перед тим, як почати створювати композицію, важливо зрозуміти основні властивості природних об'єктів, які ми хочемо зобразити:

Форма: кожен об'єкт у природі має свою унікальну форму, яка може бути простою чи складною, геометричною чи органічною.

Колір: природа пропонує нам величезну різноманітність кольорів, від яскравих та насичених до нейтральних та пастельних відтінків.

Текстура: поверхня природних об'єктів може бути гладкою, шорсткою, шорсткою і т. д., що створює різні текстурні ефекти.

Світло і тінь: гра світла і тіні надає об'ємності та глибини зображення, роблячи його більш реалістичним і привабливим.

2. Композиційні прийоми:

Для того, щоб створити ефективну композицію, ми можемо використовувати різні мистецькі прийоми:

Ритм і повторення: елементи, що повторюються, в композиції створюють ритмічні патерни, що надає їй гармонії і єдності.

Контрасти: контрастні елементи, такі як кольори, форми або текстури, допомагають виділити основні об'єкти та привертають увагу глядача.

Баланс і пропорції: рівновага між різними елементами композиції є важливою для створення гармонійного образу.

Глибина та перспектива: використання перспективи дозволяє створити відчуття глибини простору та додати динаміки до зображення.

Вивчення образотворчих та формотворчих властивостей природного середовища допомагає нам краще зрозуміти та цінувати навколишній світ, а також використовувати його у нашій творчості. Сподіваюся, що наша лекція надихне вас на створення гарних та виразних композицій, які відображають усю красу та різноманітність природи.

КИЇВСЬКА АКАДЕМІЯ ПРАКТИЧНИХ МИСТЕЦТВ

ДОДАТКИ
З ДИСЦИПЛІНИ
«ОСНОВИ КОМПОЗИЦІЇ»

Спеціальність: 022 «Дизайн»
Напрям: 02 «Мистецтво»

Київ-2024

Додаток 1.

Практична робота 1. Виконання вправ зі зміни площини форм засобами лінії та плями

Додаток 2.

Практична робота 2. Виконання творчої композиції засобами лінії, плями та крапки

Додаток 3.

Практична робота 3. Виконання симетричної композиції формами та лініями

Додаток 4.

Практична робота 4. Виконання асиметричної композиції формами та лініями

Додаток 5.

Практична робота 5. Статика і динаміка. Виконання творчої композиції

Додаток 6.

Практична робота 6. Виконання творчої композиції роботи метр і ритм

Додаток 7.

Практична робота 7. Виконання вправ на виявлення об'єму, рельєфу та простору на площині паперу засобами лінії

Додаток 8.

Практична робота 8. Виконання творчої композиції засобами лінії, плями та крапки

Додаток 9.

Практична робота 9. Нюанс та контраст. Виконання композиції на нюансі

Додаток 10.

Практична робота 10. Замкнена та відкрита композиція

Додаток 11.

Практична робота 11. Виконання абстрактної композиції основними кольорами

Додаток 12.

Практична робота 12. Створення композиції з геометричних фігур з об’ємним моделюванням форми та введенням локальних кольорових площин, фактури. Виконана на основі знань про колір

Додаток 13.

Практична робота 13. Створення оптичної ілюзії

Додаток 14.

Практична робота 14. Створення шрифтової композиції з додаванням форм.

Додаток 15.

Практична робота 15. Виконання багатофігурної жанрової композиції

Додаток 16.

Практична робота 16. Виконання стилізованої ритмічну композиції в основі якої природні форми з виявленням домінанти